

LEDER

Folkekirke og folkekirkedemokrati s. 2
Av Øystein Dahle Kraft

NNK – MAGASIN

Hvorfor jeg fortsatt er (*sta og*) statskirketilhenger s. 6
Av Marit Tingelstad

Trossamfunnet Folkekirken s. 9
Av Helge Kolstad

En landsdekkende åpen folkekirke s. 12
Av Per Oskar Kjølaas

Kirken - nærværende i folks liv s. 15
Av Kjell Nordstokke

GUDSTJENESTE-
FORBEREDELSE

Maria Budskapsdag 26. mars. s. 19
Av Lise Vislie

5. søndag i faste 2. april s. 22
Av Birgitte Lerheim

Palmesøndag 9. april s. 23
Av Ole Andreas Holen

Skjærtorsdag 13. april s. 25
Av Ingun Dalan Kosnes

Langfredag 14. april. s. 30
Av Signe Fyhn

Langfredag aften 14. april s. 34
Av Lise Martinussen

Påskennatt/ottesang s. 35
Av Bjarne Kjeldsen

Påskedag s. 39
Av Christoffer Tjelle

Andre påskedag s. 42
Av Rolv Nørvik Jakobsen

INNSPILL

Han Staten og jeg s. 46
Av Sindre Stabell Kulø

Nye tekstrekker - en invitasjon s. 50

BOKMELDNING

Geir Hellemo: Den skjulte Gud: mot en ny virkelighets-
 forståelse s. 52
Av Espen Dahl

Leder

Folkekirke og folkekirkedemokrati

Statskirkeordningen er en sta og motstandsdyktig innretning. I mer enn 100 år har vi hatt livlige stat/kirke - debatter i Norge, men ekteskapet mellom stat og kirke har tålt det meste av angrep fra ulike hold. Er tiden nå overmoden for en endring, eller vil behandlingen av Gjønnes-utvalgets forslag til endringer bare føre til en ny bekreftelse på statskirkeordningens hardførhet?

Argumentene for og imot statskirkeordningen er tallrike og velkjente. Men for mange har statskirkeordningen på en avgjørende måte vært en garantist for at Den norske kirke skal være en åpen folkekirke. Statlig kirkestyre har vært viktig for å gi rom og aksept for de som har opplevd seg som en minoritet i kirkelige miljøer. Som student fikk jeg oppleve den intense gleden i korridorene ved Teologisk Fakultet da statsråd Hernes utnevnte Rose til biskop i Hamar i 1993. Staten har ved viktige korsveier opptrådt både framsynt og kirkepolitisk vettugt på folkekirkens vegne. For mange i kirken har disse erfaringene bidratt til en tillit til staten som er fremmed i andre sektorer av samfunnet.

Ut fra mer prinsipielle hensyn er det etter min mening ikke absolutt nødvendig å endre statskirkeordningen. Verken kirketeologiske eller religionspolitiske argumenter tvinger fram radikale endringer. Samtidig inviterer Gjønnes-utvalgets innstilling til ny refleksjon over gamle standpunkter. Både staten, kirkelige instanser og folkekirkens medlemmer er i forandring. For mange av oss blir testspørsmålet i stat/kirke -debatten om hvilke ordninger som kan bekrefte og styrke folk flests kirkelige tilhørighet og identitet. Debatten om framtidens ordning vil bli en anledning til å prøve ut om tradisjonelle folkekirkelige strategier er holdbare på lengre sikt. Vil kirkelig statsråd være en garanti for folkekirken med Siv Jensen eller Dagfinn Høybråten som statsminister? Vil økt overføring av makt til kirkelige organer bidra til å passivisere – eller mobilisere - det brede lag av kirkens medlemmer? Det er grunn til å tro at det kirkelige demokratiet vil bli ett av de mest avgjørende spørsmål i statskirkedebatten. Under pressekonferansen presentasjonen av stat/

kirke-utredningen ble kirkestatsråd Giske spurt om hva som skulle til for at Arbeiderpartiet skal kunne anbefale at Den norske kirke ble mer løsrivet fra staten. Giskes svar ga et meget klart signal. Partiet var åpen for å endre syn hvis Den norske kirke får et velfungerende demokrati som ivaretar bredden av kirkens medlemmer. Verken mer eller mindre. Noen oppfattet dette som en trussel, andre tolket utsagnet som en reell åpenhet for dialog om partiets standpunkt.

Jeg oppfatter Giskes utsagn som en utfordring til folkekirkens forsvarere om et strategisk linjeskifte der det er kirkens eget demokrati som blir garantisten for den åpne folkekirken. Dette vil kreve ganske mye av Den norske kirke. En gjennomgripende revurdering av kirkeordningen i retning av mer direkte valg og mer ansvar lagt til valgte organer vil kunne være noen nødvendige grep. Kirkens demokratiske ordninger må gjennomgås med sikte på maktfordeling og andre sikringsmekanismer mot maktkonsentrasjon og maktmisbruk. Det er også nødvendig å gjennomtenke forholdet mellom demokratisk styring og faglig/yrkesmessig selvstendighet.

Det er lett å påvise at oppslutningen om menighetsrådsvalgene medfører at vi nå har et sårbart kirkelig demokrati som står på "tynne bein". Mange har hatt erfaringer med at valgte organer i kirken blir et talerør for en mer snever del av kirkens medlemmer. Men repetering av slike svakheter blir lett selvbekreftende og kan overse utviklingen de siste årene mot større mangfold og folkekirkelig identitet i rådene. Dette mangfoldet har behov for bekreftelse og anerkjennelse.

Med unntak av noen begrensede konservative kretser er det vanskelig å oppdrive grunnleggende motstand mot et eget kirkelig demokrati. Men etter 80 år med valg blant kirkens medlemmer er det fortsatt grunnlag for si at medlemsdemokrati som kirkelig styringsform har svak legitimitet. Jeg registrerer mye neglisjering, nedlatende omtale og arroganse overfor arbeidet i valgte kirkelige organer. Det blir lett taust eller fomlete når jeg har utfordret teologer til teologisk refleksjon omkring demokratisk styring av kirken. Og det er tankevekkende at så mye folkekirketenkning fokuserer på prestens rolle *overfor folk*, mens det er en sjelden opplevelse å høre en tydelig folkekirkelig visjoner som peker på folks medansvar og involvering i styringen av kirken. Jeg savner en folkekirke-teologi "nedenfra" som gjør seg litt mindre avhengig av øvrigheta og departemental styring. På denne arenaen etterlyses refleksjon og flere teologiske innspill ut fra et folkekirkelig ståsted!

Det er påfallende mange som understreker det demokratiske underskudd i kirken, uten at en samtidig bidrar med innspill og refleksjon for å skape et kirkedemokrati med "overskudd". Mindre medlemsdemokrati er sjelden en god medisin mot demokratisk underskudd. Det er fristende å spørre om et velfungerende kirkedemokrati også vil utfordre etablerte maktposisjoner innenfor dagens ordning?

Det har vært positivt å legge merke til at Gjønnes-utvalgets innstilling entydig bekrefter at en videreføring av en bred og inkluderende folkekirke har vært en tydelig premiss i arbeidet. I dette nummeret har vi utfordret noen av medlemmene i det offentlige stat/kirkeutvalget til å gi noen mer personlige refleksjoner om statskirkespørsmålet. Vi har bedt dem om å peke på hvilke anliggender som har vært viktigst for dem når de har tatt stilling til valg av framtidig hovedmodell, og de er spurt om å si noe om hvilke spørsmål de håper skal få hovedfokus i den videre debatten om statskirkeordningen. Vi håper disse innspillene skal bidra til gode diskusjoner og fruktbare samtaler om viktige spørsmål for Den norske kirke.

Av Øystein Dahle Kraft

Stat/kirke

Hvorfor jeg fortsatt er (*sta og*) statskirketilhenger

Av Marit Tingelstad

La meg starte med å si at det var overraskende for meg at bare to av utvalgets 20 medlemmer vil videreføre dagens statskirkeordning. Mitt inntrykk er at dette samsvarer lite med hva ”folk flest” mener, mens det er kjent at de fleste politiske partiene har som mål å skille stat og kirke. Senterpartiet, Kystpartiet sier klart nei, mens Arbeiderpartiet i sitt siste program har en mer åpen holdning til spørsmålet enn tidligere.

Hvorfor stå på det gamle?

Gjennom nesten tre års arbeid i utvalget har jeg lært mye, fått brynt mine synspunkter og argumenter. Likevel står jeg fast på at statskirkeordningen bør fortsette fordi den har vist seg både hensiktsmessig og slitesterk ved å tilpasse seg nye utfordringer i samfunnet. Blant annet har den tatt på alvor at vi har blitt et flerkulturelt samfunn. Religionsfriheten er grunnlovfestet, andre tros- og livssynsamfunn har fått gode rammevilkår, med offentlig økonomi tilsvarende kostnadene

kirken har pr medlem. Denne ordningen er best i hele Norden, ja kanskje i hele verden. Levi Fragell, tidligere leder i Human-Etisk Forbund sier i Vårt Land 3. feb. at “Vi som ikke er medlemmer av Den norske kirke har det bra i det norske samfunnet. Men statskirkeordningen er symbolsk uheldig”. Spørsmålet blir om dette er nok til å kaste vrak på ordningen? Meningsmålinger gir ingen overbevisende svar, så her må debatten gå. En må ha i mente det faktum at 85% er medlemmer i statskirken, noe som i seg selv kan være et argument for at ordningen kan fortsette.

Statskirkeordningen kan forbedres

Demokratiet i trossamfunnet Dn er skjørt med svært dårlig valgdeltakelse og indirekte valg til bispedømmeråd og Kirkemøte. Derfor har jeg uttalt at kirken ikke er moden til å stå på egne bein enda. Med den svake valgdeltakelsen ved menighetsrådsvalg vil indirekte valg gi et snevert grunnlag og dermed svak legitimitet for de styrende organer.

Medlemmene må engasjeres og engasjere seg slik at valgdeltakelsen blir betydelig større. Forsøksordninger har gitt positive resultater og må videreføres som permanente ordninger. Å forbedre demokratiet er en av kirkens store utfordringer.

Organiseringen av kirken, med embeds- og rådslinje løpende parallelt med to arbeidsgivere må under lupen. Kjepphester må settes på stallen for å oppnå en bedre balanse mellom og respekt for valgte råd og embete. Jeg innser at her brytes lange tradisjoner for presteskaper, men jeg har tillit til at reell tro på folkekirka vil gjøre det mulig å sidestille styringslinjene der respekten for hverandres kompetanse etterleves.

Gjønnesutvalget har ikke sagt mye om slike tema da dette ble ansett for å være en del av kirkens eget område. Jeg angrer på at jeg ga meg for fort i denne saken, for mandatet vårt var så vidtfnvnde at det hadde vært forsvarlig.

Folkekirke - hva er det?

Alle i Gjønnesutvalget vil hegne om folkekirken, men hva legges i begrepet folkekirke? Det fins det ikke et entydig svar på, (jfr utredningen). Den norske kirke har gitt følgende uttalelse på Kirkemøtet 2004 – punkt 26 med tittelen ”Kirkens nærvær i folkelivet”:

Som folkekirke forholder den norske kirke seg til allmenne livserfaringer i samfunnet, og søker gjennom kirkelige handlinger, i sitt gudstjenesteliv, og i øvrig virksomhet å reflektere menneskelivet i dets mangfold. Som folkekirke ønsker Den norske kirke fortsatt å være

til stede i alle lokalsamfunn. Den ønsker med sin virksomhet å være integrert i lokalsamfunnets liv og hendelser, og kristen tro og livstolkning skal prege både dagligliv og høytid.

Vi må holde fast på at dåpen er og skal være eneste inngangsbillett for medlemsskap. Kirken må være åpen for alle uansett trosengasjement med tilbud om kirkelige tjenester for både kong Salomo og Jørgen hattemaker. Dette er i bunn og grunn Jesu budskap til menneskeheten. I vår folkekirke skal det ikke spørres om trosengasjement eller kreves bekjennelsesplikt for å bli valgt inn i kirkelige organer.

Gratis kirketilbud

Jeg ønsker kirken skal være gratis. Vi yter vårt gjennom den vanlige skatten. Givertjeneste og offergaver må fortsette som frivillige gaver, og gjerne økes, men å avkreve en spesiell kontingent kan skape skille mellom medlemmer og føre til medlemsflukt.

Dette er for meg avgjørende aspekter ved vurderingen av kirkeordning. Noen vil hevde at dette ikke har så mye å si i forhold til hvilken ordning kirken skal styres etter. Jeg er uenig i det. Uttalelser i media i det siste viser at folk er opptatt av nettopp dette.

Utvelgelse av biskoper

Ledelsen i kirken må speile medlemsmassen. Det har i stor grad statskirkeordningen sikret, ikke minst ved at kongen i statsråd (kirkelig statsråd) har siste hånd på rattet ved valg av biskoper. Noen hevder at dette er å blande seg inn i kirken/trossamfunnets indre anliggende. Da må vi huske at

kirkelig statsråd er en del av kirkestyret som en grunnlovfestet bestemmelse.

Sluttord

Kunnskap er forutsetning for real debatt. Jeg håper folk vil sette seg inn i Gjønnestutredningen som omhandler mer enn kirkeordningsalternativer. Slik kan det bli en saklig og real debatt i ulike miljøer i samfunnet som kan danne grunnlag for endelige beslutninger hos myndighetene. Uansett hvilken kirkeordning man velger må vi ikke glemme betydningen av de historiske tradisjoner som vårt samfunn bygger på. Lokalkirken har alltid vært der som et ankerfeste for mennesker. Dette i seg selv gir trygghet og det er en viktig bit av vår identitet. Jeg ønsker at folkekirken som majoritetskirke i et moderne samfunn fortsatt kan “skape en himmel over folks liv” uten å trække på ikke-medlemmer. Det vil være i tråd med kjærlighetens evangelium.

Marit Tingelstad er pensjonist og tidligere stortingsrepresentant og Senterpartiets representant i Stat - kirke-utvalget

 Stat/kirke

Trossamfunnet Folkekirken

Av Helge Kolstad

En bemerkelsesverdig detalj i Gjønnestutvalgets utredning er at alle tre alternativer bærer hedersnavnet ”Folkekirke”. Det kan være et symptom på at folkekirkebegrepet ikke har noe reelt innhold, eller så er folkekirken så grunnfestet at den ikke settes under debatt. Når jeg leser utredningen i ettertid, slår det meg at vi kunne ha vært mer presise i behandlingen av dette. Det ubesvarte spørsmålet er om begrepet folkekirke forutsetter eller utelukker bestemte kirkesyn. For meg, og jeg tror de fleste som tilhører utvalgets flertall, betyr folkekirke en kirkeordning som inkluderer svært mange, også folk med skrøpelig tro og mennesker med et vidt spektrum av livsstil og politisk orientering. Deltakelse i folkekirken stiller ikke krav til omvendelse eller gjenfødelse. Men folkekirken omfatter også de sterkt engasjerte, og forutsetter stilltiende at kirkens liv mellom de store begivenheter opprettholdes av de spesielt interesserte. Så lenge ikke konflikten mellom de brennende og de lunkne settes på spissen, kan kirken være tilholdssted for begge grupper. Litt temperatur kan spores i

forholdet til kirkens demokrati, der jeg hevder at det må styrkes, mens andre framholder at kirkelig demokrati er noe ganske annet enn borgerlig demokrati.

Demokrati

Min demokratioppfatning innebærer at langt flere av de vanlige kirkemedlemmene bør delta i kirkelige valg, og særlig at kirkens organer bør avspeile de holdninger som er utbredt blant medlemmene. Jeg ønsker sameksistens med grupper som har en mer levende tro, men vil nødige innrømme dem noen uforholdsmessig stor innflytelse. Oversatt til vanlig politisk språk er dette først og fremst spørsmål om hvem som bør ha makt i kirken. Mest makt bør de ha som ønsker en bred og inkluderende kirke.

Dette er en teologisk oppfatning, like mye som den er politisk. Så får det heller våge seg at folk som har en hang til å definere slike problemstillinger som ”prinsipper”, kan synes det blir litt tamt å gjøre kompromissvilje og takhøyde til en prin-

sipiell plattform for folkekirken. En slik forståelse gir lite rom for karismatiske kirkeoppfatninger. Den som legger avgjørende vekt på åndelige opplevelser som et kjennetegn på kirken, vil vel finne seg bedre til rette i andre trossamfunn.

Kompromiss som prinsipp

I utvalget har kompromissviljen vært stor, og i så måte lever vel i hvert fall to av alternativene opp til min forståelse av folkekirken. Det ville vært klargjørende om det tredje alternativet, nemlig det som går ut på en full oppløsning av båndene til staten, hadde funnet en annen betegnelse. Likevel går kanskje skillelinjene i realiteten andre steder. I utvalget, men enda mer i offentlig debatt som har vært om temaet, har det stått mellom sterkt overbeviste aktører på hver sin side av prinsipielle skillelinjer. Jeg har hatt et svare strev med å framheve at de fleste kirkemedlemmer faktisk ikke deltar i den debatten, men at vi like fullt skylder dem respekt for at de forblir i kirken, og til og med ønsker at de blir mer synlige. Dette har vært min misjon som utvalgsmedlem, og jeg er rimelig fornøyd med det gjennomslaget jeg har fått.

Vanlige kirkemedlemmers røst

Men jeg er mer tvilende til om det blir like lett å formidle slike tanker i det offentlige ordskiftet. Til nå har debatten vært dominert av Humanetisk Forbund, som har tjuvstartet lenge før utredningen foreligger, og som vil ha oss til å tro at vi står overfor bratte, prinsipielle betraktninger, der det er lite rom for pragmatiske og demokratiske avveininger. Man kan også ane en hellig eller uhellig allianse mellom de prinsipielt ikke-religiøse og de særlig sterke i troen, som går ut på at de vil holde debatten

mellom seg, og ikke syns at de mer lunkne har noe særlig å bidra med.

Som Arbeiderpartiets representant i utvalget har jeg prøvd å være talerør for folk som er medlemmer i kirken, men som ikke er sterkt engasjert i menighetsarbeid eller frivillig kristelig arbeid. Jeg håper nå at vanlige kirkemedlemmer blir trukket inn i debatten, og at pressen gjør en innsats for å synliggjøre de mange foreldrene som velger å døpe sine barn i kirken, det flertall av ungdommer som velger kirkelig konfirmasjon, de eldre og syke som søker presten, og alle dem som har en grav å gå til på kirkegården. Synliggjøring bør ikke bare være å gjøre seg lystig over ”tomme” kirker og overgangsriter med religiøs ferniss, men faktisk å ta folk på alvor.

Religionsfrihet og andre menneskerettigheter

Jeg gikk inn i utvalgsarbeidet med et sterkt inntrykk av at religionsfriheten var det vesentligste spørsmål i statskirkedebatten, og har sluttet meg til det store flertall som vil oppheve Grunnlovens bestemmelser om statens religion og om kirken. Men dermed syns jeg vel også at temaet er uttømt. Vi kan fortsatt innrømme Den norske kirke en særstilling i landet, både i kraft av sin lange tradisjon og sin store oppslutning. Såpass må minoritetene tåle. Det er vanskelig å forestille seg noen mindre aggressiv flertallsreligion enn Den norske kirke. Dens mest sympatiske side må vel være at andre tros- og livssynssamfunn får generøs offentlig støtte i relasjon til det stat og kommune bruker på kirkelige formål.

Nok kan det gjøres forbedringer i medlemsregistrering og beregning av kompensasjon

sjonen, men dette er praktiske detaljer. I prinsippet står ordningen seg godt.

I løpet av utvalgsarbeidet er jeg blitt klar over at menneskerettigheten religionsfrihet alene ikke er tilstrekkelig grunnlag for å vurdere forholdet mellom staten og organiserte religiøse grupper. Dette ble særlig synlig da vi skulle gå inn på grunnlaget for offentlig støtte. Der ble det framholdt, sterkest fra frikirketilhengerne, at Norge burde ha en ”aktivt støttende religionspolitikk”, eventuelt til erstatning for prinsippet om kompensasjon til trossamfunn utenom statskirken. Så lenge alle er snille, er jo dette flott. Men både historisk og i dagens verden er det langt fra tilfelle. I en særmerknad sammen med en del andre utvalgsmedlemmer, peker jeg derfor på et par aktuelle problemer som kan være knyttet til religiøse grupperinger. Overgrep, ufrihet og regulær undertrykkelse er ikke ukjente fenomener. Som rettsstat kan vi ikke betingelsesløst gi støtte til alt dette. Man må gjerne være prinsipiell, men da må prinsippet om religionsfrihet balanseres imot like viktige menneskerettigheter som demokrati, likestilling og rettssikkerhet. Særlig er det verd å merke seg at religionsfriheten i internasjonale konvensjoner defineres som en individuell rettighet, der et av kjennetegnene er muligheten for å bytte religion. Da kan det neppe være tilrådelig å gi definisjonsmakten over hva som er religionsfrihet til organiserte trossamfunn, eventuelt deres autoritære ledere.

Takhøyde også i selvstyrt kirke

I etterkrigstida har Arbeiderpartiet vært en nokså konsekvent statskirketilhenger, og det er åpenbart mange i partiet som fortsatt står på dette. Derfor har jeg funnet det

nødvendig med en særmerknad i utredningen for å begrunne hvorfor jeg går inn for løsere bånd mellom stat og kirke. En del av dette er opphevelse av Kirkens grunnlovsforankring, som jeg har nevnt ovenfor. I tillegg har jeg drøftet spørsmålet om å flytte utpeking av biskoper over til indrekirkelige organer. Utnevning av biskoper i statsråd er vel det egentlige maktmidlet som er igjen i dagens statskirkeordning, og mange har nok sett det som en garanti for at bredde og takhøyde i kirken blir ivaretatt. Min oppfatning er at utviklingen i Den norske kirke har kommet dit at bredden også vil bli godt ivaretatt av kirkens interne organer. Dette kommer til uttrykk i den seneste utpeking av biskop, og også i Lærenemndas behandling av spørsmålet om homofile i kirkelige stillinger. Når statens også beholder innflytelse over kirkens økonomi, bør bredden være tilstrekkelig sikret.

Bekjennelse

La meg få legge til at jeg selv regner meg som en aktivt troende. Jeg ser på Den norske kirke som et trossamfunn, men med en åpen og inkluderende teologi, der kjærligheten til Gud og mennesker står sentralt og stiller alle kasuistiske leveregler i skyggen. Med en slik forståelse kan den styres demokratisk, bygd på Luthers prinsipp om det allmenne prestedømme, og med skrift og bekjennelse som ytre begrensning, akkurat slik som det borgerlige demokrati utøves innenfor lovens ramme.

Helge Kolstad er gruppeleder for Arbeiderpartiet i Østfold fylkesting, Aps representant i Stat - kirke-utvalget

 Stat/kirke

En landsdekkende åpen folkekirke

Av Per Oskar Kjølås

Arbeidet med stat-kirke - utredning har vært meget lærerik. Det har vært en god prosess i utvalget som har gitt tid til refleksjon, prøving av argumenter og samtale. Jeg føler meg privilegert som har fått være med på dette arbeidet sammen med dyktige utvalgsmedlemmer som kommer fra forskjellige tradisjoner og livssyn, politiske partier og kirkelige grupper.

I arbeidet med stat-kirke utredningen har jeg vært på vandring. Da jeg begynte arbeidet i 2003, var jeg en overbevist tilhenger av dagens statskirkeordning, at den måtte videreføres, at ordningen måtte justeres med de reformer som ordningen kunne tåle for fortsatt å være en statskirkeordning forankret i grunnloven.

Etter hvert skiftet jeg syn. En viktig årsak var bispevalget i Oslo i fjor. Det overbeviste meg om hvor sårbar nåværende ordning er. Da det etter min mening ble gjort forsøk også i Stortinget på å instruere regjeringen om hvem som burde utnevnes,

tenkte jeg at denne ordningen er for sårbar. Når ikke en gang storingspolitikere skjønner hva dagens statskirkeordning innebærer, er den moden for revisjon. Da er det blitt et for tett forhold mellom stat og kirke. En annen viktig årsak er at det faktisk er flertall på Stortinget for å endre forholdet mellom stat og kirke. I denne situasjonen er det viktig å komme med konstruktive forslag til løsninger som kan sikre Den norske kirkes fremtid på en best mulig måte.

Jeg stemte med flertallet i utvalget for en lovforankret folkekirke. I det ligger det noen viktige, men enkle forutsetninger.

En fortsatt statskirke?

Med en rammelov for Den norske kirke gitt av Stortinget kan en spørre om dette er en statskirke eller ikke. Det blir etter min mening et definisjonsspørsmål. Når Stortinget gir en rammelov for Den norske kirkes virksomhet, betyr det etter min mening at vi fortsatt har en slags statskirkeordning i Norge. En slik lovforankring vil

kun gjelde Den norske kirke, ingen andre tros - eller livssynssamfunn i Norge. En rammelov bør være kort og inneholde noen viktige prinsipper som kirken kan si seg enig i. Det betyr at Den norske kirke fortsatt settes i en særstilling.

Denne særstillingen kan begrunnes på flere måter. For det første vil en slik ordning ikke bety noe radikalt brudd med en flere hundre års tradisjon. Det vil fortsatt være nære bånd mellom stat og kirke. For det andre vil en slik ordning ta på alvor at Den norske kirke er en majoritetskirke som huser over 80 % av landets befolkning. Den er en folkekirke som har særlige oppgaver i samfunnet. For det tredje er båndene mellom kirke og folk så tett sammenvevet at det ikke bare er å klippe dem over.

Det har vært viktig for meg at Den norske kirke blir et selvstendig rettssubjekt slik soknet er det. Med forslaget om en lovforankret folkekirke vil dette skje.

Dagens kirkelov kan i hovedsak beholdes med denne ordningen med de justeringer som er nødvendige dersom forankringen i grunnloven faller bort. Det gjør at bruddet med den gamle ordningen ikke blir opplevd for brått. Man kan bygge på mange av de velprøvde tradisjonene som allerede finnes og beholde grunnstrukturen i kirken.

En landsdekkende folkekirke?

Et viktig prinsipp for meg er også at Den norske kirke skal være landsdekkende. Dvs. at den skal ha et reelt basistilbud til sine medlemmer og befolkningen fra Varanger til Lindesnes. I min del av landet hører jeg stadig bekymring for å miste kirken om det skulle bli en endring i

forholdet mellom stat og kirke. Denne bekymringen er ikke ubegrunnet. Befolkningen har opplevd hvordan solide statsforetak har blitt omdannet til mer fri virksomheter i statlig regi uten at befolkningen har følt at det har vært nødvendig. Det har heller ikke alltid ført til et bedre tilbud til befolkningen. Tvert imot. Denne tankegangen overføres på Den norske kirke: "Ta ikke kirken fra oss!"

Det er derfor viktig for meg at kirken sikres kår som gjør at den kan fungere i hele landet på samme kvalitetsnivå som i dag. Det betyr at den må sikres en økonomi som tillater dette. Menigheten i Berlevåg må få samme basistilbud som en menighet i Bærum. I utredningen er det flere forslag til finansiering av Den norske kirke i fremtiden. Jeg skal her ikke gå inn på detaljer, men jeg ser det slik at dette ikke er mulig å gjennomføre i vårt land uten at staten påtar seg en betydelig del av finansieringen over statsbudsjettet. Det forutsetter igjen en aktivt støttende religions- og livssynspolitikk fra statens side.

For meg er det avgjørende viktig at en ny kirkeordning sikrer muligheten for evangeliets frie løp i hele folket.

En åpen folkekirke?

Den norske kirke må fortsatt være en åpen folkekirke. Det er grunnleggende viktig for meg. Dvs. at den har dåpen som medlemskriterium for å være fullverdig medlem med stemmerett. For kirken er de døpte. Det blir en utfordring for kirken å fremstå på en representativ og balansert måte i fremtiden, på en åpen og inkluderende måte.

Det er viktig at Den norske kirke i fremtiden blir styrt på en slik måte at medlemmene opplever at den er deres kirke. Det vil vises tydelig når kirkens biskoper og ledelse skal velges. Dette blir nok en av hovedsakene i tiden som kommer når det gjelder ny kirkeordning.

Dette stiller Den norske kirke overfor store utfordringer når det gjelder demokratisering. I dag er valgprosenten til de kirkelige råd lav, og valget skjer indirekte. Den som har deltatt i valg av f.eks. bispedømmeråd, vet at valget blir for tilfeldig og sårbart. Dette rimer ikke med at kirken skal være en åpen og inkluderende folkekirke.

En åpen folkekirke betyr også at mangfoldet i kirken blir ivaretatt. Den norske kirke er også en kirke med ansvar for urfolk og minoriteter. I dag er kirken som statskirke forpliktet på de lover og regler som gjelder for urfolk og minoriteter. Om kirken skulle bli et selvstendig rettssubjekt og friere i forhold til staten, må kirken i fortsettelsen ta disse forpliktelsene på alvor.

Høring

Jeg ser veldig frem til høringen av Gjønnes-utvalgets utredning. Jeg tror vi skal få en spennende tid fremover med et stort engasjement i folket. Jeg håper også Stortinget er villig til å lytte til røstene fra høringen når en avgjørelse skal tas, slik at ingen får følelsen av at løpet er kjørt på forhånd. Det er det nemlig ikke.

Per Oskar Kjølaas er biskop i Nord-Hålogaland bispedømme og medlem av Gjønnes-utvalget

 Stat/kirke

Kirken – nærværende i folks liv

Av Kjell Nordstokke

Min generasjon ble kjent med Bjørnstjerne Bjørnsons fortelling “Faren” da vi gikk i barneskolen. Historien om mannen som tre ganger møtte opp på prestens kontor for å melde om dåp, om bryllup og om gravferd for sønnen sin, gir et troverdig bilde av en kirke som er nærværende i folks liv, og som følger vanlige mennesker gjennom høytid og sorg.

Det finnes mange dypsindige teologiske ord for å beskrive hva slags kirkeforståelse som ligger til grunn for at kirken kan være slik. Men for folk flest er det hele ganske enkelt: Det handler om tilhørighet i kirkelig tradisjon og livstolkning, om nærhet til hellige ord og handlinger. For mange knyttes dette til en forventning om guddommelig nåde og velsignelse, i hverdagens virkelighet. Troen kan være av ulik karakter, men den vet å trøste seg til det som er blitt forkynt gjennom generasjoner: At Gud vil menneskene vel.

Vil et skille mellom stat og kirke føre til at denne måten å oppleve kirken på, vil bli

borte? Åpenbart frykter mange at ”de vil ta fra oss kirken vår”. Til tross for at det gang på gang er blitt understreket at dette ikke handler om kirkeordning, men om kirkens evne til fortsatt å være nærværende i folks liv på en måte som bekrefter tilhørighet og troverdighet. Statskirke-ordningen garanterer ikke i seg selv en åpen og inkluderende kirke. Hva slags virkemidler skulle sørge for det er i lokalsamfunnene? Kan det likevel være at en fristilling av kirken uvegerlig vil føre til form for tilbaketrekning fra den allmenne sfære og inn i et snevrere religiøst rom med den følge at flere vil oppfatte seg som ”kirkefremmede” fordi terskelen er blitt vanskeligere å overstige for dem som ikke tilhører kirkens innerste kjerne?

Disse spørsmålene har fulgt drøftingene i Gjønnes-utvalget fra første til siste møtedag. Det har vært interessant å observere at slike spørsmål har vært viktige for de aller fleste utvalgsmedlemmene, ikke bare for dem med direkte kirkelig bakgrunn. Det viser at det er et legitimt

politisk anliggende å ha oppmerksomheten rettet mot folks religiøse tilhørighet og rettigheter. Flere synes å innse at religion ikke er en privatsak, men faktisk et fellesgode som det politiske, og dermed også staten, må ta et ansvar for. Uansett om det vi har en statskirke eller ikke.

Når et klart flertall av Gjønnnes-utvalget er kommet til at det er riktig å anbefale et skille mellom kirke og stat, bygger det på en overbevisning om i vår tid kreves det nye forutsetninger for at kirken skal kunne være nærværende i folks liv.

Hva menes med ny tid? At vår tids samfunn er grunnleggende forskjellig fra det før-moderne samfunn da stat og kirke utgjorde en nærmest eksklusiv allianse med rett til å diktere betingelsene for å være en del av fellesskapet. Riktignok førte dette til en kirke som var nærværende i hele samfunnet, ikke minst i lokalsamfunnet. Men det var også et hegemonisk og autoritært nærvær.

Men vår tid er også forskjellig fra moderniteten og dens ambisjoner om å bygge det gode samfunn ut fra en enhetlig politisk modell. Norsk sosialdemokrati innrullerte statskirken i sitt politiske prosjekt om enhetssamfunnet, som del av det offentlige apparat. Med voksende tros- og livssynsmangfold blir dette prosjektet stadig mer uholdbart. Både på det religiøse og på andre områder oppfattes mangfold nå som et gode og tvang til enhet som formynderi.

Nå kan dette gi inntrykk av at det hovedsakelig er negative argumenter for å skille stat og kirke. Men det flertallet som står bak modell 2 i utredningen, ser det ikke

slik. Vår tid, som mange kaller post-moderne, har også åpnet for en ny forståelse av det offentlige rom. Mens det moderne prosjektet stort sett regnet med én aktør, nemlig staten, innser vår tid verdien av mange aktører i det offentlige rom: organisasjoner, folkelige bevegelser, religiøse grupper.

Disse aktørene har ikke bare en rolle innenfor sitt eget lukkede rom, men på den offentlige arena, i engasjement for gode saker og i formidlingen av sentrale menneskelige verdier. Idrettsbevegelsen, Røde Kors, Kirkens Bymisjon er eksempler på slike samfunnsaktører som samtidig som det har sin egen identitet og formål, bidrar til dannelsen av det offentlige rom og av verdigrunnlaget i samfunnet.

Utredningens modell 2 - en fristilt kirke, men fortsatt med et klart mandat i samfunnet – tegner et offensivt bilde av Den norske kirke som viktig aktør i det offentlige rom. Kirken er ikke lenger en del av det offentlige apparatet, men framstår som det trossamfunnet som i tusen år har fulgt de fleste innbyggerne i dette landet gjennom gode og vanskelige dager. Kirken er ikke et apparat *for* disse menneskene, men det de sammen *tror, er og setter i bevegelse*. En kirke ”nedenfra”, nærværende i folks liv på den måte som gjør at folk kjenner igjen sine liv og sin tillit til en Gud som vil dem vel når de beveger seg innenfor kirkens synlige rom.

Det setter selvsagt krav til at de som har stillinger og verv i kirken ikke begrenser sin forståelse av kirken til det de selv er og gjør. Kirken *samles* om Ord og sakrament, men den *lever* i hverdagens sorg og gleder.

Delvis handler dette om lokalsamfunnet og de mange nettverk som til sammen gir tilhørighet i det lokale. For eksempel kommer dette til uttrykk når et lokalsamfunn rammes av en tragedie, da tyr mange til kirken som samlingspunkt og sted for å samle tanker og følelser som er slått i stykker.

Delvis handler det om den offentlige arena hvor oppfatninger brytes og hvor verdier dannes. Kirkens aktørrolle her er mange-sidig, fra oppgaven offentlig å forsvare svake og tilsidesatte til konkret diakonal innsats som vitnesbyrd om omsorg, solidaritet og rettferdighet.

Å tale om kirken i slike vendinger er ikke fremmed og nytt, og slett ikke for Den norske kirke. Den har en bred og rik tradisjon som samfunnsaktør. Den diakonale virksomheten er bredere og mer betydningsfull enn mange vet om. Ut fra hva Den norske kirke *nå* er og *gjør*, er forutsetningene de beste for å bli fristilt fra statsapparatet og fullt ut framstå som eget trossamfunn. Utsettes dette på ubestemt tid, kan en slik overgang bli mye vanskeligere. Fortsatt er Den norske kirke nærværende i folk liv. En ny kirkeordning kan befeste og tydeliggjøre denne måten å være kirke på.

Kjell Nordstokke er direktør for Avdeling for misjon og utvikling, Det lutherske verdensforbund (LVF) og medlem av Gjønnes-utvalget

Maria Budskapsdag

26. mars 2006.

Prekentekest: Luk 1,46–55

Lesetekster: Jer 33,14–17; Ef 1,3–6

Av Lise Vislie

Ave Maria

“Dei kjem og vil kjøpa bilæte”, sa karmelittbroder Robert, eneboermunken i Tinnfjellene. Han snakket om sitt forhold til bygdefolket, som han hadde mange og givende samtaler med. De lurte nok på hva han holdt på med, og hva han var for en kar egentlig. En amerikaner som snakket konservativt bygdemål, og feiret messer og tidebønner, for det meste helt alene. Han laget ikoner, blant annet, noe måtte han jo leve av. “Men kan du skjyna det då,” sa han. “Dei vil mesta alltid ha bilæte av Maria møy!”.

Den gang, for mange år siden nå, var nok bygdefolket noe reservert over ikonene hans. Men med Maria var det en annen sak. Til tross for de strengeste påbud i reformasjonstiden om holde seg unna Mariaframstillinger, levde hun videre i folk bevissthet. Når vi slår oss, når vi er redde for noe, når vi gruer oss til noe – glipper det gjerne ut av oss: Mamma! Mamma mia! Og ikke er det moren vår vi ubevisst tenker på – nei, det er nok fortsatt Den hellige mor, som vi møter i folkeviser og sagn, eventyr og legender. Folkefantasiaen var ustoppelig.

Kirkekalenderen har utallige spor av denne kreativiteten. Folket har diktet videre på egen hånd og utstyrt de spinkle bibelfortellingene med et mylder av mennesker og situasjoner. Og så høyt elsket var hun,

himmeldronningen som ofte avbildes i måneskjervene, at hun har satt utallige spor i navngivningen her i landet, helt siden middelalderen: Alma Mater - den milde mor - Stella Maris havets stjerne, Beata, den velsignede, Virginia, jomfruen. I listen over navnedager finnes de alle sammen, og alle på gamle Mariafester: Marimess om våren, som vi feirer i dag, Marimess om høsten, 15. august for Marias opptagelse til himmelen (Stella), Marias ubeflekkede unnfangelse (8.12 – Virginia).

Ave Maria! Et kjent glansnummer for sangere. Vær hilset, du som har fått nåde! Herren er med deg! Velsignet er du blant kvinner – og velsignet er frukten i ditt morsliv! (Jeg har registrert at man fint får tid til et ettertenksomt Ave Maria under de tre bønneslagene i vår høymesseordning.

Maria budskaps dag, den 25. mars, er den eneste av de mange Mariafestene som har fått plass i vårt kirkeår. Ganske merkelig, egentlig, når man tar i betraktning hvor opptatt vår lærefader Luther var av Maria, og ikke minst nettopp av hennes store lovsang, Magnificat.

Vi er ved vårjevndøgn, da hele naturen er i balanse, i vente på vekst og grotid. Nøyaktig ni måneder igjen til jul. Og tre måneder til St. Hans, døperens fødselsdag. De som fastslo den kirkelige kalenderen på 300-tallet har fått hele året til å synge med i denne lovsangen:

Kunsthistorien er en skattkiste når det gjelder Mariaframstillinger og Mariasymboler. En kiste det er spennende og stimulerende å grave i. (Hun selv blir forresten også omtalt som en kiste - der Jesusbarnet

ligger og venter på å bli født.) “Alle slekter skal prise meg salig,” sang den unge Maria - og griper til ord hun har lært: Slå opp og les lovsangen til Hanna, som ble profeten Samuels mor! (1.Sam. 2.1-10)

“Alle slekter” - også vår egen? Er Maria fortsatt brukbar som rollemodell for moderne kvinner? Er hun ikke den personifiserte underkastelse, og dermed temmelig avleggs nå i kvinnefrigjøringsens tid?

Det er jo ikke så mye vi faktisk vet om Maria, ut fra selve evangelietekstene. Lukas er den som forteller mest, ellers får vi noen glimt av henne når det fortelles om hva Jesus sa og gjorde i løpet av sin aktive periode. Og vi møter henne ikke minst ved korset, som av de få som holdt ut der.

Vi vet at hun er meget ung - en tenåringsjente fra landsbyen Nasaret. Kildene sier ingenting om at det skulle være noe spesielt med henne - det er den folkelige tradisjon som har utstyrt henne med navngitte foreldre og besteforeldre, en spesiell oppvekst i tempelet, for ikke å si en “ubesmittet” unnfangelse.

At hun er from, for ikke å si “bibelsprengt”, aner vi av hennes fortrolighet med Skriften: Hun kjenner Samuelsboken så godt at lovsangen til Hanna gir ord til hennes egen bønn og lovsang. Hun er uforferdet - vi leser om mange av de gammeltestamentlige personene at de faller i avmakt i skrekk og ærefrykt ved synet av en engel. Her kommer en av erkeenglene og bøyer seg for henne i ærbødighet, hun, en ung kvinne, var ikke vant til å bli hilst på av mennesker engang!

Hun stiller et fornuftig motspørsmål til engelens budskap - er det ikke en fysisk umulighet at hun kan bli gravid, hun har jo ikke vært sammen med Josef ennå? Hun overvinner sine egne mulige motforestillinger, engstelsen, skammen, problemene dette vil kunne føre med seg... Hun sier rett og slett ja til oppdraget. For et mot! For en tillit! For en selvstendighet!

Hun er selvsagt også fortrolig med den forventning som de gamle profetene formidlet: En dag skal det skje – at Davids trone skal gjenreises - ”en rettferdig spire” skal bryte fram, en konge som skal komme med rettferd og fred, da alt de drømmer om skal bli virkelighet!

I denne avgjørelsen hviler hele inkarnasjonen. De er derfor vi aldri blir ferdige med Marias lovsang, det er derfor “alle slekter” lovpriser henne som sa ja. “La det skje med meg som du har sagt!”

Vi kan bare fantasere om den lange reisen til Jerusalem, der hun skulle besøke “Elisabeth, sin slektning”, som det står. Den ene for ung til å bli mor, den andre for gammel. Det er ved dette møtet hun stemmer i sin store lovsang, som synges ved alle kveldsbønner i alle klostre verden over.

Innholdet? Det dreier seg om denne forunderlige Gud, som alltid overrasker, alltid gjør noe annet enn det vi tenker. Det stemmer godt, det som salmisten synger: Hans tanker er ikke som våre tanker. Han som holder seg til de lave, som utvelger det “som ikke er noe”, ifølge Paulus. ”Du er en Gud som ser,” synger en annen av hennes formødre, Hagar, Abrahams medhustru, da

hun blir reddet fra den visse død i ørkenen. Etter å ha blitt høyst urettferdig behandlet av sin sjalu herskerinne.

Strengt tatt er det temmelig opprørske tanker som skinner igjennom de fromme ordene. De store skal bli små og de små skal bli store: Det er jo omtrent hva hennes sønn skulle komme til å si: Uten at dere blir som barn... Er det kanskje hun som har lært ham å lese Skriften slik?

En ubekvem tanke melder seg midt i all lovsangen: Hva med alle sultne som ikke blir mett med gode gaver? De fattige og undertrykte? Hva med oss, vi som bor i verdens rikeste land - risikerer vi å bli sendt tomhendte bort? Hvem er de små, som vi overser, men som er i vår Herres blikk? Hva vil han lære oss gjennom dem? Hvis han vil snu opp - ned på all maktfordeling - hvordan går det med oss da?

Maria, som bodde i et okkupert land, har sett herskere som er blitt støtt ned fra sine troner. Og hun er sikker på at det er Gud selv som har hatt en finger med i det spillet. Er det noe Herren vil lære sin kirke for tiden, når vi møter trangere tider, og mister våre vante posisjoner? Når vi kanskje vil bli nødt til å starte nedenfra igjen?

I kirkekunsten finnes det bilder av Maria der hun sitter som himmeldronning med hele kirken skjult under sin blå kåpe. Det er lett å forstå at menneskene søker til "den store mor" – og ber henne gå i forbønn for oss hos sin sønn. Ber – som for eksempel i den store bønnen "Salve Regina":

*Hill deg, Dronning,
barmhjertighetens Mor.
Du vårt liv, vår fryd*

*og vårt håp, vær hilset!
Til deg roper vi,
Evas landflyktige barn.
Til deg sukker vi
med sorg og gråt
i denne tårenes dal.
Se til oss i barmhjertighet
du som går i forbønn for oss.
Og når vår utlendighets tid er
forbi vis oss da Jesus,
ditt livs velsignede frukt.
Du barmhjertige,
du trofaste,
du milde jomfru Maria*

Amen

Når man leter etter Mariasalmer i Norsk Salmebok oppdager man en slags Maria-
renessanse. Hos Landstad fantes bare Hans Thomissøns "Maria hun er en jomfru ren" fra 1569 (NoS 115), og hans egen gjendiktning av den store svenske salmedikter Wallin på nr. 116. Nå har Arve Brunvoll gjendiktet en skikkelig oldkirkelig salme, med gregoriansk tone fra 1100-tallet - "Der sola renn i himmelrand" (NoS 114). Endelig har Eyvind Skeie gitt oss to vakre salmer som står på nr. 118 og 119. Denne siste er en gjendiktning av Marias lovsang, mens nr. 118 er min klare favoritt: Den er min egen hemmelige Ave Maria. Og det er jo blitt så populært med lovsang for tiden – der man løfter hendene og gjentar enkle vers. Et dypdykk i Salmeboken kunne kanskje bidra til fornyelse? Også 1997-tillegget har slike lovsanger – ordrette versjoner av Marias lovsang (197 og 198) Her er altså også en veritabel skattkiste, det er bare å velge.

*Lise Vislie har vært informasjonsleder i
Kirkens Bymisjon
E-post: l-vislie@online.no*

5. søndag i faste

2. april 2006.

Prekentekest: Joh 11,45-53; 3. Mos 4,13-
Lesetekster: 3. Mos 4,13- 20; Hebr 9,11-
15

Av Birgitte Lerheim

Tankar rundt tekstane

Perikopen frå Leviticus, ei foreskrift for korleis det skal sonast når heile Israel har synda mot Herrens vilje, skildrar korleis ein okse skal slaktast og ofrast ”for Herrens åsyn” for å gjere bot for folket si synd. Typologisk lese peikar dette på Jesu offer på Golgata forstått som soneoffer. Samstundes blir det i perikopen frå Hebrearbreve på kontrasterande vis understreka at Jesu offer er av eit anna slag – Jesu offer innstiftar ei ny pakt der Jesus ikkje berre tar menneska si straff, men framstår som mellommannen mellom menneska og Gud – i den nye pakta taler Sonen på Guds vegne, som sann Gud.

Evangelieteksten handlar denne dagen om å tyde teikn. Vi skjønar raskt at nokre har tyda teikna rett – dei har kome til tru, medan andre – sladderhankane, går til farisearane og fortel kva Jesus har gjort. Når rådet blir samla, er det tydeleg at dei anerkjenner Jesu gjerningar (den føregåande perikopen handlar om Lasarus si oppvekking frå dei daude) som teikn, og at desse teikna, dersom dei blir tyda og tolka som teikn på Guds nærvær, vil føre til katastrofe: Alle vil kome til tru, og romarane vil ta makta over både stad og folk. Bekymringa er stor. Øvstepresten Kaifas er den einaste i denne forteljinga

som ikkje taler ”av seg sjølv”, og i kraft av rolla hans framstår orda hans som ein spådom – slik evangelisten les og tydar det: Er det ikkje betre at eit menneske dør for folket enn at heile folket går til grunne? Denne replikken frå Kaifas er berre forståeleg i ljøs av det evangelietradisjonen fortel om Jesu død og oppstode. Når vi les om samtalen mellom Kaifas og dei andre prestane gir orda til Kaifas i ljøs av vår kunnskap om fortsetjinga på denne historia. Nettet er no i ferd med å snøre seg saman, og vi veit korleis det endar.

Likevel blir eg ikkje klok på samtalen som er skildra i denne perikopen. Skjøner prestane at teikna er teikn på Gud, og vel dei å ignorere dei fordi dei, dersom dei er det, vil få så store konsekvensar at det nærast er ufatteleg? Eller er prestane rett og slett berre dumme – treige til å høyre? Det første er på ein måte verre enn det siste, sjølv om orda og teikna er til fånnytt for dei ikkje smeltar saman med den som høyrer (for å bruke hebrearbrevestalemåtar). Berre Kaifas synest å framstå som klarsynt her, men ikkje i kraft av seg sjølv, og han veit det ikkje sjølv. Dei slu og formålsrasjonelle orda han ytrar, får ei anna meining i ljøs av slutten på evangelieforteljinga: Under guddommeleg inspirasjon som øvsteprest peikar han på kva som skal hende med den *sanne* øvstepresten. Dette har tradisjonelt vore peika på som eit kroneksempel på korleis Gud kan ytre sanningar sjølv gjennom den mest korruperte. For det er ikkje tvil om at Kaifas i overleveringa konsekvent blir framstilt som superskurk.

Med den indre logikken sin og lag på lag av typologiar framstår tekstane denne dagen

som ei utømeleg og litt forførande kjelde dersom eg vil preike objektiv forsoningslære med den matematiske skuld- og betalingslogikken som tradisjonelt heng ved denne måten å tenkje om Kristi gjerning på. Men det vil eg ikkje. Her har eg nokså mykje motstand i meg, ikkje minst fordi det er lett å trå feil i talen om fastetida og skli inn i ei forkynning av faste som bot på grunnlag av tekstar som dette. På mange måtar skulle eg heller ha preika over sjølve Lasarusforteljinga, opptakten til rådsmøtet, på denne dagen (den forteljinga kan nemleg dei katolske prestekollegene våre preike over 5. søndag i faste). Eg kunne ha snakka om den fortvilande ventetida, Jesus som somla med å kome, men som viste at livet vann til slutt. Eg kunne ha snakka om faste som teneste og ikkje forteneeste.

Samstundes er det slik at dagen sine tekstar talar tydeleg om at det er ein skilnad på den gamle og den nye pakt. Ikkje alle GT-tekstar i tekstrekke og bibelleseplanar ha ein så tydeleg plass i høve til dei nytestamentlege tekstane som her. GT-tekstane blir somme stunder hengjande i lufta, fortida. Vi les dei, men fortel ikkje kyrkjelyden kvifor eller peikar på samanhengar og kvifor desse blir lese akkurat her og no, unntatt når tekstane seier noko fint om skaparverket eller forholdet mellom Gud og menneske, eller kan hende når vi kan bruke dei til skrekk og åtvaring for å seie kva kristendom ikkje er. Dette må vi reflektere meir over.

Salmetavle

NoS 128
NoS 894
NoS 583

NoS 435
NoS 951
NoS 468

*Birgitte Lerheim er
universitetsstipendiat, UiO*

E- post: birgitte.lerheim@teologi.uio.no

Palmesøndag 9. april 2006.

Prekentekest: Mark 11,1-10

Lesetekster: 2. Mos 12,21-28; Hebr 2,14-18

Av Ole Andreas Holen

*"Make me as big and open as the plains
And honest as the horse between my
legs" ..*

Johnny Cash, A cowboys prayer

Salmevalget og dagen

Jeg elsker påskedagene i byen. De har en annen puls. Alle travle mennesker har flyktet til fjells med bilene sine og Vestre Aker kirke er blitt et kloster på Kalvehøyden midt i Oslo by. En annen menighet viser seg i benkeradene. Krokusen kjemper seg frem der snøen viker i solvarmen fra den rød teglsteinsveggen. Oppstandelsens tegn er vårløsningen. Ute på kirkebakken

står Bernt Støylens bredskuldra byste med pipekrage og ser mot vårsola som står i øst. I 1920 oversatte han Zacharias Topelius salme (NOS 769) vers 3.

*Du miskunnsam frå år til år
Vil verna til ein nyfødd vår
Det frø som snøen dekkjer.
Det lever i si mørke grav,
Du snart vil lyfta dekke av,
Di sol det opp att vekkjer.*

Palmesøndag innleder påsken for oss. Evangeliene forteller om de fortettede dagene i Jerusalem under jødernes påskehøytid, og de mange detaljene i fortellingen skaper et intenst nærvær. Den nye oversettelsen setter automatisk et skarpere blikk de detaljene som er så lett å glemme – hvorfor må det være et esel som det ennå ikke har sittet et menneske på? Hvorfor beskriver Markus at folen står bundet ved en dør ut mot gaten, og legg merke til at det ikke lenger er løvverk, men ”grønne kvister som de hadde skåret på markene omkring”, de dekker veien med. De har altså fulgt ham et stykke ute på veien. Palmesøndagens fortelling fører Jesus inn dødens port ”i den morderstad” Jerusalem, som Kingo skriver. Men prosesjonen går også gjennom livets port, den seiersrus for jødekongen Messias, frigjøreren, den oppstandne Kristus – (”dersom de tier, skal steinene rope!” Luk 19.40). Derfor har jeg latt hele påsketiden gjenspeiles i salmevalget. En av de bibelske salmene kan velges mellom lesningene eller brukes i prosesjonen. Mange steder er det familiegudstjeneste denne dagen med palmegrener i inntoget, eller grønne kvister altså.

The greatest cowboy of them all - Johnny Cash og korsteologien

For mange barn og voksne blir det kanskje med denne gudstjenestedagen før de reiser til fjells, men de kan da trøste seg med Johnny Cash berømmelige Cowboys Prayer;

*Lord, I never lived where churches grow
I loved creation better as it stood
That day you finished it so long ago
And looked upon your work and called it good.*

A cowboys prayer har mye til felles med Frans Av Assisis enkelhet og lovprisning av skaperverket, hele teksten finns på www.maninblack.net/lyrics, og selvfølgelig på CD.

Med den nye filmen “Ring of Fire” er Johnny Cash blitt allemannseie. Ingen har skjønt cowboyallegorien, med den ensomme rytter som bærer verdens synder på sin rygg i det han rir inn i dødens by, slik Johnny Cash forstår Jesus når han rir inn i Jerusalem - “The greatest cowboy of them all”. Jesus er hyrden, cowboyen, som dør får sine får. Jeg hadde Cash som følgesvenn i min første påske som vikarprest i Beiarn med triologien på CD – Murder, Love, God – ”where you there when they crucified my Lord?”. Jeg bodde på et småbruk med en Krag hengende på veggen over gyngestolen, tre-elg i hagen og sauer på fjøsen. Cash’s teologi er enkel og karismatisk. Det er troen på kjærlighetsguden som ofrer seg selv og som kan identifisere seg med det mennesket som er overlatt til sin egen totale ensomhet. Det kan jeg kjenne meg igjen i. For Johnny er synder synonymt med morder, det uopprettelige tap som bare

en nådig gud kan gjennomrette ved sitt offer. Cash sin bokstavelige korsteologi er det siste jeg klammer meg til i troen på at Gud virkelig er i stand til gå i døden for menneskehetens og mine synder (.and I clung to the tree). Cash er på sitt beste som salmedikter i langfredagssalmen "Redemption"

Ref (1 vers)
From the hands it came down
From the side it came down
From the feet it came down
And ran to the grown
Between heaven and hell
A teardrop fell
In the deep crimson dew
The tree of life grew

From the hands it came down
From the side it came down
From the feet it came down
And ran to the grown
And a small inner voice
Said "you do have a choice"
The vine engrafted me
And I clung to the three

Salmetavle

NoS 128
NoS 885/913/914
NoS 134
NoS 130
NoS 191
NoS 146
NoS 769
NoS 104

Ole Andreas Holen er kapellan i Vestre Aker og Bakkehaugen menighet
E-post: Ole.Andreas.Holen@oslo.kirken.no

Skjærtorsdag 13. april 2006.

Prekentekest: Joh 13,1-15
 Lesetekster: Jes 53,1-5; 1 Kor 11,23-26
 (27-29)

Av Ingun Dalan Kosnes

Dagen og gudstjenestens preg

Den mest vanvittige gudstjenesten i året! Her ligger mulighetene til forståelse både for evangeliet og fellesskapet. Hos oss kan det være flere oppmøtte på gudstjeneste denne dagen, enn det er på påskemorgen. Budskapet i skjærtorsdagen samler oss. Og det er ikke så overraskende, for de sterkeste elementer som samler mennesker er til stede: sorg og måltid. Vi ser det når ulykker rammer, hvordan mennesker søker sammen. Og vi ser det når vi inviterer, eller når det er invitasjon om samling rundt matbordet. Dette er et gjestebud, det er glede og liv. Det er en samling rundt det vi trenger for å leve, nemlig mat og fellesskap. I det utspiller det seg et drama som gir muligheter til forståelse. Ingen gudstjeneste har slikt spenn i seg som denne. Den skal bevege seg fra gleden og jubelen fra palmesøndag, som fremdeles skal lyde i skjærtorsdagen, til dødsdommen. Det siste i gudstjenesten er ikke noen hilsen om fred, som det bruker å være, det er en melding om at alt håp er ute.

Hos oss er den første delen av gudstjenesten preget av gleden, gleden over at endelig er Messias kommet. Så glir gudstjenesten sakte inn i fredagens preg, med syndsbejkenelsen på slutten av gudstjenesten, hvor vi bruker Salme 53,

både i gudstjenesten torsdag og fredag. Torsdagen avsluttes med tre lesninger som leder inn i langfredagen, med meditativ musikk imellom. Når lesningene er gjort innviteres menigheten til å komme frem til alteret og være med å avkle det. Til slutt står vi igjen med et tomt og nakent alter. Alteret blir en grav som menigheten møter langfredag. Menigheten forlater kirkerommet i stillhet. Avslutningen må gi rom for å kunne vandre inn i langfredag med en forventning om noe mer enn smerte, men likevel skal den bære stillheten i årets lengste dag. På langfredag vil synet av det avklede alteret møte menigheten, i tillegg vil det ligge fem røde roser rundt alterpartiet som symboler på de fem sårene.

Måltidets dag

For hvert knefall i nattverden sier vi: Fred være med dere. For hvert goddag og farvel i kirken bruker vi disse ordene. De er der ved livets begynnelse og de er der når kisten og livet blir gjemt i jorden. Det er dagen for å ønske hverandre fred. Fred både som en velkomsthilsen og en avskjedshilsen. Som om de ordene bærer med seg en ekstra betydning for hvert knefall rundt alteret. I disse ordene kan vi kanskje finne spennvidden i gudstjenesten, og der kan vi finne fellessnevneren. Fred være med dere er en god hilsen når vi har fått noe, når vi har delt noe, og det er også en god avslutning for så å kunne gripe noe nytt. Og det er det skjærtorsdag handler om. Freden er måltidets hilsen, og derfor også skjærtorsdagens hilsen. Men at vi finner fred i teksten er lite trolig.

Preken

Om å holde fast i håpet uten å slippe alvoret
Det siste Jesus gjør før han forlater sine

sine venner er å vise oss muligheten til kjærlighet. Det er et ganske underlig utgangspunkt i dagens tekst.

Kristus valgte måltidet som avskjed, måltidet og fotvaskelsen. Vi møter hverandre ved matbordet. Noen med uro, noen med glede, noen med sorg. Livene våre flettes inn i hverandre. Jesus valgte å vaske føttene til sine venner. Han ga oss noe før han dro. Vi ble rene og forundret. Gud ble vår tjener, vi skal være hverandres tjener. I uro og fred skal vi gå fra hverandre denne dagen.

I dag kan menneskene i Israel og Palestina møtes, der de møttes for 2000 år siden, i fred, i svik, i uro, i uvennskap, i glede. I et måltid som opprettholder selve livet, som gir liv, deler liv. I et måltid hvor vi kan dele hverandres historie. Slik Palestina og Israel ser ut i dag, er det nesten en umulig tanke at noen kan møtes på tvers av grenser. At der, for 2000 år siden, satt Gud og spiste sammen med venner, med tvilere, svikere, opprørere, mennesker med hver sin historie, sitt liv, sine problemer og gleder, med sin forvirring og uro. Jesus bøyde seg ned, og han vasket deres føtter. Vi ser krig, død og konflikter uten ende. Hva om Jesus kom nå, til fredsforhandlingene, bøyde seg ned og vasket deres føtter, alle som en. Vasket dem rene, og ba dem gjøre slik for hverandre, alltid.

Ville vi få fred da? Jesus kom og vasket våre føtter. Først fikk vi spise. Stemningen rundt bordet var urolig. Ikke alle var venner, ikke alt var som det skulle, og uroen bredte seg. Vi ble mette. Selv om uroen var der rundt bordet, så var det ingen som reiste seg i protest, det var ingen som

gikk. Vennene til Jesus tålte tydeligvis å være i den stemningen, å være sammen om det som var viktigst, tross alle problemer, all uro.

Den sterkeste nattverdsopplevelsen jeg har hatt skjedde for noen få år siden da jeg var liturg, og skulle dele ut nattverd. Denne gangen ble alt annerledes. Denne gangen var det ikke alle som følte at jeg kunne dele ut nattverd. Ved den siste ringen ved alteret ba jeg en annen prest dele ut, og jeg knelte selv sammen med de andre og tok i mot. Om det var rett eller galt, det er egentlig ikke viktig. Men følelsen av at her kunne vi møtes, den følelsen var god, og den var vond. Jeg vil ikke lage teologi av denne historien. Men den møtte meg i teksten i dag. Møtet med menneskene og møtet med hverandres overbevisning og historie, det møtet er ikke alltid lett. Vi skal ikke alltid bøye av, tenker jeg. Men vi skal kjempe for at alle får plass, at fellesskapet rommer de menneskene som trenger det. En gang drømte jeg om en kirke som var enig. Jeg trodde alt var fremskritt når det var enighet om min egen teologiske overbevisning. Jeg har det dessverre ennå litt slik. Så møtes vi i måltidet.

For 2000 år siden var det uro rundt bordet. Vennene spiste sammen, likevel bredte uroen seg. Det var en sviker blant dem, det var tvilere, det var opprørere, det var mennesker med hver sin historie. Likevel spiste de sammen.

Vår verden, kirkens historie, vår historie er full av uro, vonde og gode opplevelser. I måltidet er det ikke våre meninger som møtes, det er oss. I det møtet kan vi bare få være. Vi kan vise oss frem, og vi kan

skjule. Men vi møtes med det samme behovet. Behovet for mat og fellesskap. Vi trenger hverandre, vi trenger mat til liv. Vi dør uten fellesskapet, vi dør uten mat og drikke. Ikke alle vennene var like sikker på hvorfor de var der, samlet om måltidet. Det er ikke viktig. De forsto at de måtte være der. Men uenigheten, engstelsen og redselen var der. Noe var så mye større enn det. Kjærligheten var større enn alt dette. Ikke alle tenkte det, de fleste forsto ikke. Det fikk de merke da Jesus bøyde seg ned mot skitne og svette føtter, for å vaske dem. Det skulle være det siste Jesus gjorde sammen med sine venner. Og vennene spurte med rette; hvorfor? Jesus visste om uvennskap, tvil og svik. Han elsket sine venner. Han elsket dem ikke på grunn av. Jesus elsket på tross av. Fellesskapet rundt Jesus var ikke noe eksepsjonelt. Det var ikke en samling av rettferdige og enige og rene mennesker. De var en samling av mennesker som hadde våget å elske. De elsket sin venn. Det var han som samlet dem, men de kunne ikke helt se hvorfor.

Det er ganske befriende å se på denne forsamlingen av Jesu venner. Befriende og urovekkende. For hva har jeg lært, 2000 år etter, av at Jesus bøyde seg ned, vasket skitne føtter, og ba oss gjøre det samme.

Noe må vi ha lært. For vi er her. Verken bedre eller verre enn den forsamlingen som flokket seg rundt Jesus for så mange år siden. Mange av de fellesskap vi mennesker er kjent med handler om enighet, handler om meningsfeller. Det er gode fellesskap, vi skal ikke forakte dem, men ofte berører de oss svært lite.

Fellesskapet rundt Kristus handlet om

kjærlighet, og det er ikke helt ukomplisert. Vi kjenner det. Vi kjenner det fra våre nærmeste, fra familie, venner, fra de menneskene vi elsker, krangler med, spiser med, deler historier med. Og vi vet at vi kan og vil strekke oss langt. Men vi forstår ikke alltid hvorfor.

Fellesskapet rundt Kristus kjenner vi fra kirka. Den kirka som samler og splitter, den kirka som møter oss, og som avviser oss. Vi avviker ikke fra det fellesskapet som var rundt Jesus. Vi er like menneskelige, påståelige, redde og flotte mennesker. Vi samles rundt måltidet, i et godt fellesskap, et fellesskap til liv. Et fellesskap som stadig vekker lever på tross av, og ikke på grunn av. Etter måltidet tror jeg vi har det slik fremdeles, som Jesu venner, at vi reagerer når Jesus bøyer seg ned og vasker skitne og svette føtter.

At noen fremdels har det som Peter. Peter ventet kanskje på en konge han selv kunne vaske føttene på, slik at han kunne føle seg rettfærdig. Eller var Peter slik som så mange av oss, et menneske som hadde så vondt for å ta imot. Han ville avvise gaven, han ville avvise handlingen, for noe av det vanskeligste i verden for noen av oss er å få. Da begynner vi som Peter med en gang, og regne ut hvordan vi skal kunne gjengjelde... eller som Thomas, som stilte seg tvilende til hele greia, som kanskje satt der litt avventende og tenkte sitt. Og han skapte den avstanden noen av oss så ofte skaper, for å føle oss trygge. Eller hva med Judas da? Det er ingen grunn til å tro at Jesus ikke vasket føttene hans også. Sviket kjenner alle mennesker som har våget seg ut i kjærligheten, tror jeg. Judas, som har blitt et navn på alle de store svikere i

historien. Men Judas var der, og han elsket også. Og kanskje en gang våger vi å kjenne på den følelsen i oss selv også. Den fortvilelsen vi bærer når vi vet vi har vendt noen ryggen, når vi vet vi har skuffet, når vi vet noe kan være for sent. Jeg vil gjerne innrømme at jeg kjenner Judas også. Så mange historier, så mange følelser som må ha vært i rommet da vennene delte maten, gleden og måltidet.

Noen visste at Jesus ville forlate dem, at fellesskapet skulle bli brutt. Det er vel kanskje det noen av oss mennesker frykter mest; å miste. De fleste får erfare den smerten gjennom livet. Hvordan kunne opprettholde et brutt fellesskap? Går det an?

Til å leve av

Jesus går. Han forlater sine venner, i uro og frykt, og ikke minst i redsel for det verste som kan skje; å miste den man elsker. Jesus går. Før han går, gir han menneskene noe som ikke er til å forstå, men til å leve av!

Jesus bøyer seg ned. Han bøyer seg ned, kneler foran deg, tar av deg sokker og sko, tar foten din i hendene sine, vasker av svette, støv og skitt. Der sitter du, ser ned på hodet til det mennesket du ser opp til, du ser det mennesket du elsker høyere enn alt, som vasker dine sure, skitne og svette føtter. Kanskje ville jeg kjent at det var komisk, kanskje ble det helt feil, kanskje ville jeg protestert, og kjenner jeg meg selv rett ville jeg helt sikkert fått dårlig samvittighet, av en eller annen grunn ville jeg ikke føle meg fortjent til noe slikt. Og kanskje ville jeg undret meg over hvordan jeg kunne gi dette tilbake.

Jesus ga oss muligheten til å gi tilbake. Det siste han gjør før han forlater oss i dag, er akkurat dette, å vise oss mulighet til kjærlighet. Mulighet til kjærlighet i fellesskap og samfunn som til syne latende ser umulig ut.

Det som forundrer meg mest med historien om fotvaskelsen er at de menneskene som er samlet der, i utgangspunktet er sammen. Hvorfor har ikke Judas gått? Hvorfor sitter Thomas der? Når en etter hvert kjenner menneskene i historien kan en virkelig undres på hvorfor de gidder å være sammen... Like underlig kan det være som at kirka fremdeles er et fellesskap. Like rart som de menneskene jeg vet om som krangler så busta fyker, og likevel er sammen, rett og slett fordi de elsker hverandre. Aldri er vel fristelsen så stor til å forlate åstedet de gangene vi krangler med mennesker vi er glad i, fordi det er så vondt, mye verre enn å krangle om politikk og religion over et kafebord med mennesker du aldri har møtt før.

Mange spør mennesker i konflikt i kirken hvorfor de gidder å være der. Jeg har spurt meg selv... Mye av svaret på at vi fremdeles er en kirke som sammen bekjenner, ligger i fotvaskelsen. Vi er ikke enige, vi er til og med ikke bestandig venner. Men vi elsker, og vi har vilje til fellesskap. Det hadde vennene til Jesus den gangen for 2000 år siden. Den kjærligheten kan vi fremdeles kjenne, på godt og vondt. Vi møtes, her. Jesus bøyer seg ned og vasker våre føtter, og ber oss gjøre det samme. Vi skal ikke melde oss ut av fellesskapet. Vi har en plass. Vi trenger hverandre, de andre trenger oss. Vilje til fellesskap midt i uroen, det er den

kjærlighet Kristus gav oss.

Mulighet til kjærlighet

Tenk om Jesus kom til fredsmekling i Israel og Palestina nå?

Vi vet at kjærlighet ikke handler om enighet bestandig. Kjærlighet handler om vilje og mot, mot til å ta ansvar, til å gi og til å ta imot. Det siste Jesus gjør før han forlater oss i dag er å gi oss akkurat det. Kristi kjærlighet gir oss plass rundt bordet. Ikke bare for vår egen del. Men i kjærlighet til hverandre. Jesus ber oss om å bli. Om å være her i kjærlighet. I det som er det beste vi kan få, i det som kan være vondt, i all uenighet og all kjærlighet.

Den Gud vi tror på forlater oss ikke i ensomhet. Kanskje i uro og tvil, men aldri i ensomhet. Ta del, ta plass! Vær med å gi og ta i mot. Våg å være i denne kjærligheten, som kan være så full av konflikter, som kan være så full av historier, ansikter og levd liv. "Slik jeg har gjort mot dere, skal også dere gjøre..." det siste Jesus gjør før han forlater oss i dag, er å vise oss muligheten til kjærlighet!

Salmetavle

NoS 137
NoS 113
NoS 654
NoS 711
NoS 146
NoS 138
NoS 657
NoS 132

*Ingunn Dalan Kosnes er
kapellan i Sør-Varanger sokn
E-post: idvik@online.no*

Langfredag

14. april 2006.

Prekentekest: Mark 14,26-15,37

Av Signe Fyhn

Langfredag er dagen da alt står stille. Langfredag er sjølv fortvilelsen, den forferdelige dagen i livet, den ingen ønsker å oppleve: Katastrofedagen. Dagen da det verste skjer. Dagen da den som greier å gråte er lykkelig, sammenlignet med den som er stivnet i sorg og sjokk. Langfredagene har vi med oss gjennom livet som arr i minnet. Lidelseshistorien handler om Jesus, hans siste dager, ondskap, svik, vold, hat, død. Men den er ikke bare historie. Den handler også om oss, den handler om våre møter med døden, ondskaper og sviket. Langfredagen er ikke dagen for å behandle det ondes problem som sådan, kanskje heller ikke for teologiske utlegninger over Jesu soningsdød. Teoretiseringer føles malplassert på denne dagen. Jesus pines og plages, og dør. Mennesker er redde og i angst. Å aktualisere fortellingen med fortellinger "fra virkeligheten" er en fristelse. Men er det nødvendig? - Langfredag er i seg selv dagens tekst.

Det gjøres av og til et poeng av at dagen heter "Good Friday" på engelsk. - Kanskje dagen ikke trenger å være så mørk? Jesus har jo tatt vår skyld på seg og gått i døden for oss. Det er grunn til glede. Jeg forbeholder meg likevel retten til å *sørge* på langfredag, rett og slett fordi jeg trenger den dagen til å sørge på. Jeg sørger ikke så mye over Jesus, som over verdens

elendighet og min egen. For de av oss som lettere finner ord for å beskrive livets mørke sider enn for de lyse, er påskeuka en gavepakke. I alle fall så lenge den stille uken varer og inntil påskelatteren begynner å rumle langt der nede i gravmørket.

Gravalvor, humor, ironi og blasfemi

Er det lov til å le på langfredag? Er det lov til å le av langfredag? Hvor mye latter, ironi, blasfemi kan vi tåle når det gjelder noen av de mest sentrale kristne sannheter? Jeg kommer i år til å lytte til Jesu lidelseshistorie i lys av blasfemidebatten som raser nå tidlig i februar. De tankene jeg har om dette til nå er uferdige.

Hele lidelseshistorien er preget av mennesker som håner Jesus, sviker ham, forråder og forneker ham, gjør narr av ham, er voldelig mot ham. Når Jesus føres fram for det høye råd, prøver øversteprestene og de skriftlærde å anklage ham for blasfemi. (14,53-65). Fordi Jesus etter sigende har uttalt seg respektløst om templet. De har ikke skjønt billedbruken når han sier at han skal rive det ned, og på tre dager bygge et nytt tempel som ikke er gjort med hender. De har ikke skjønt at det er sin egen kropp han snakker om, men tror det er løst prat og trusler mot templet som jødernes helligdom. Når han nå presenterer seg som "Menneskesønnen som skal sitte ved Kraftens høyre hånd og komme med himmelens skyer," finner de ham skyldig til å dø. En slik blasfemi kan ikke tåles. Selv soldatene og de som tilfeldigvis går forbi, finner grunner til å spotte ham.

Da Jesus Christ Superstar kom i 1973, fikk jeg en bunke traktater skrevet av Mutter Basilea i hendene, for å gå ut og advare folk

mot denne filmen. Budskapet i traktatene var at Jesus forhånes på ny, og lider i dag. På grunn av våre synder, på grunn av filmer som håner ham, lider han nå. Og den som støtter dette, går det bare en vei med. Jeg taklet ikke å dele ut traktatene. Jeg fikk heller ikke sett filmen, ikke da. Mange år senere hadde jeg glede av den, og opplevde at den ble brukt i konfirmantarbeidet.

Da Monty Pytons ”The Life of Brian” kom i 1979, kom liknende traktater som forrige gang. Da var jeg ikke lenger aktuell traktat-utdeler. Den norske filmsensuren forbød filmen. Ett år senere kom den på kino med 18-års grense og en tekstplakat som understreket at dette ikke var ment som blasfemi. Filmene viste seg å like mye være en (lattervekkende) avsløring av alle tiders, og ikke minst vår tids behov for å tildekke og glatte over dødens drama og livets vanskelige sider. ”Always look on the bright side of life.”... Filmene ønsket ikke å gjøre narr av Jesus, men parodierer religiøse tilhengere, fanatikere, tolkere og synsere.

Mutter Basilea mente at Jesus lider i dag fordi hans navn forhånes. Burde vi i så fall ha problemer hver gang vi leser lidelseshistorien der vi repeterer anklagene mot Jesus? Vi repeterer jo de blasfemiske utsagnene som folk kom med til og om ham. Vi repeterer anklagen om blasfemi som han stilles overfor... Hva er hån mot Jesus? Svaret på det spørsmålet gir stoff til en hel langfredagspreken. Det gir iallfall rom til å tenke at Jesus var i dyp konflikt med sin tids religiøse ledere, og at det finnes næring til religionskritikk, om ikke blasfemi, i fortellingene om Jesus.

Markus forteller

Det er Markus som forteller lidelseshistorien i år. Markus framstilling av Jesusfortellingen er fortettet, innenfor tidsrammen av ett år. Framstillingsmåten svinger mellom enkelhet og detaljrikdom slik det ofte gjør hos gode fortellere. Følelsene, både hos Jesus og disiplene, blir oftere beskrevet i dette evangeliet enn hos Matteus og Lukas.

Mange av oss har opplevd Svein Tindbergs framføring av Markusevangeliet. Vi skulle kanskje ønske seg dagens lange tekst gjort levende på samme måte. I forordet til Eyvind Skeies bok ”Markus forteller”, Verbum 1996, skriver Kjetil Bang -Hansen om evangelisten Markus, både med bakgrunn i teaterforestillinga og i Skeies tolkninger:

“Hvem var dette? Denne mannen Markus? Han kommer løpende mot oss som slått av lynet. Stakkåndet setter han ord på den mest fantastiske fortelling verden ennå har hørt.

Markusevangeliet er enkelt. Det bæres av en dramaturgi like storslått og selvfølgelig som spennet i en katedral. Totalt uten sentimentalitet og kunstferdighet fortelles historien om Jesu vandring på jorden. Veien fra menneskesønn til Messias og Mysterium. Ja, for hele tiden ser vi *både* mennesket og Guds sønn bak ordene, og vi aner Markus egen forskrekkelse, redsel og håp over dette raset av begivenheter og deres voldsomme konsekvens. Markus er *i* evangeliet. Ikke distansert som Lukas eller selvsentrert som Johannes, men nært, konkret og menneskelig. Kanskje er det derfor ikke så galt å tro at det er Markus selv som i kapitell 14 slipper linkledet og

flykter naken gjennom natten, vekk fra kysset og døden. Han må i alle fall ha kjent seg igjen i denne navnløse mannen. Slik vi selv gjør det. Alle har vi en gang flyktet nakne vekk fra sviket og nederlaget. Og håper som Markus en dag å få vende tilbake og finne steinen veltet og graven tom.”

Preke eller framføre teksten

Langfredag er ingen dag for prekener. Men noen prester vil ha sterke forventninger til seg om å preke denne dagen, kanskje fordi de skal ha påskens eneste gudstjeneste i en av kirkene i prestegjeldet. Da vil utfordringen være å løfte blikket og ikke rendyrke langfredagsmotivet, men se helheten. At også skjærtorsdag og 1.påskedag må klinge med.

Det er en lang tekst. Det er ikke lett å framføre den i sin helhet slik at den lever. Men det går an å jobbe med den, dele den opp med salmevers og stillhet. Få hjelp til vektlegging, pauser...

Jeg har erfaring med å lese langfredagsteksten som veksellesning, fordelt mellom tre personer: Forteller, Jesus og ”de andre.” Noen språklige grep må gjøres for at det skal bli flyt i det. Det krever at de som skal framføre den, øver sammen. En slik måte å gjøre det på får opp energien i formidlinga, mer enn når én person leser alt.

Det ligger en spenning i å la teksten tale alene denne dagen. Kanskje er det en luksus den kan tillate seg som betjener ei

kirke. For å velge å rendyrke langfredag, skal det litt mot til. Tenk om noen trodde et slikt valg berodde på latskap. - Så er det heller i respekt for tekstens egen storhet. Forsøk på å ”toppe den” med aktuelle lidelseshistorier fra vår tid, er egentlig unødvendig. Dersom teksten framføres på en levende måte vil den antakelig oppleves minst like aktuell. Det vil alltid finnes noe i den som kjennes aktuelt for mennesker i dag.

Salmene

Salmene jeg foreslår henger sammen med det opplegget som vi i flere år har gjennomført på langfredag i Lilleborg kirke. Kantor setter sammen en korgruppe som framfører Trond Kvernos: “Improperia Salvatoris nostri”, og er forsangere på salmene som vi synger a capella.

Salmetavle

NoS 151
NoS 158, 1-4
NoS 158, 5-8
Improperia Salvato
ris nostri
NoS 951 Litaniet
NoS 214, melodi b

Signe Fyhn er sokneprest i Lilleborg menighet i Oslo

E-post: signe.fyhn@oslo.kirken.no

Langfredag aften

14. april 2006.

Prekentekest: Joh 19,31-42

Av Lise Martinussen

Til dagen

Langfredags gudstjenesten er en spesiell dag i kirkeåret. Lidelseshistorien leses og mange velger å ikke ha preken denne dagen, kanskje kun en kort meditasjon. Men hva så med langfredag aften? Knapp liturgi og kun et par salmer, og hva gjøre vi med bønn og preken?

Det er egen, kort liturgi for langfredags aften. Nå er vi kommet et stykke videre fra lesningen av lidelseshistorien på formiddagen. Nå markeres det at Jesus er død og fokuset er på hva som så skjer med Jesus sitt døde legeme.

Et fokus for meg vil være fra påsken som en jødisk høytid til minne om utgangen av Egypt, til å bli stedet der kirken begynner. Gud døde på korset. Det er det som evangelisten Johannes vil ha fram.

For å få fram dette så kan vi ta utgangspunkt i at prekentekest fra Johannes er i to markerte deler: Den først fra vers 31- vers 37 som beskriver det som skjer med den døde sett i sammenheng med jødernes forskrifter om hvordan de døde skulle behandles også ut fra den forestående høytid. Og den siste delen fra vers 38-42 som handler om de to som tar seg av Jesus sin døde kropp. De er nok selvfølgelig redde, ut fra det vi vet om situasjonen rundt dom og korsfestelse, men samtidig viser de en frimodighet.

Hvor legger vi fokus?

Vi skal ikke forbli i jødernes påske. Men jødernes tradisjoner skaper ramme og situasjonen for det som skjer. Med de to som bærer bort Jesu legeme signaliseres det imidlertid noe nytt. De er Jesus sine venner. Dette legger evangelisten Johannes vekt på og det er også det hele evangeliet bygger opp mot; paradokset at Messias gikk under. Det er dette nye som skal åpne veien videre inn i påsken for oss. Josef som hadde vært Jesus sin venn i hemmelighet, og Nikodemus som kom til Jesus på natten. Nå er det de to som tar seg av Jesu legeme.

Men før vi går nærmere inn i dette må vi se på Johannes evangeliet sin teologi.

I følge Jakob Jervell er Johannesevangeliet sitt poeng å vise at det er Gud som handler i Jesus og gjennom Jesus. Og dette som skjer er frivillig, for Gud er suveren. I evangeliet vises dette bla. ved at Jesus fremtvinger arrestasjonen av seg selv og at han bærer sitt kors selv. I følge Jervell så skjer også det at Jesus ikke blir utlevert til døden i korsfestelsen, men han blir utlevert til den som står bak alt liv. Jesus går i kjærlighet tilbake til ham som er kjærlighet.

Jervell påpeker videre at det ytre nederlag i så måte var en seier fordi det så fullkomment demonstrerte Guds eget innerste vesen. (Jervell: Ingen har større kjærlighet)

Hva betyr dette for oss?

Og nå handler det om de to som tar ansvar for Jesu legeme. Midt i motstanden og farene, så tar de et valg; de vil ta seg av Jesu legeme. Hvem er de personene som våger livet. Jo det er de som erkjenner sannheten, som tror. Slik som Jesus ga sitt liv, så våger de å følge sannheten.

Johannesevangeliet starter med prologen, med lyset som skinner i mørke. I Bibeloversettelsen av 78 leser vi at lyset skinner i mørket, men mørket tok ikke i mot det. Mens vi så i 2005 oversettelsen av NT leser: Lyset skinner i mørket, og mørket har ikke overvunnet det.

Det forteller om hvor sterk lyset, sannheten er, at mørket ikke klarer å overvinne det. Vektleggingen i de to oversettelsene kan også være et utgangspunkt for å si noe om hvor sterkt håpet er i Jesus. Vi kan si masse om denne verden som ikke tar imot Jesus. Men vi kan også vektlegge hvilket håp vi har i Jesus, lyset som kom til verden. Mørket har ikke overvunnet det. Her er det sterke krefter.

Salmetavle

NoS 158
NoS 161
NoS 165

*Lise Martinussen er kapellan i Hoeggen menighet i Trondheim
E-post: Lise.martinussen@kirken.trondheim.no*

Påskennatt/ottesang 15.-16. april 2006.

Prekentekest: Luk 24,1-12

Lesetekster: 2. Mos 14,1-22; Rom 6,3-8

Av Bjarne Kjeldsen

Denne teksten skrives en mandag kveld, i svarteste februar. Jeg startet dagen med å

bruke 1,5 time på den drøyt 2 mil lange bilturen inn til jobben. Der sto to filer nedsnødde biler. Vifter på fullt og trøtte mandagsfjes.

Ved daggry den første dagen i uken kom kvinnene til graven og hadde med seg de velluktende oljene som de hadde laget i stand.

En piller nese, en tar en røyk. Det gjespes. Det er tidlig. Sola står først opp om en times tid, men jeg vil være flittig og flink. Dette kan ikke bli spilt tid (Gud vil jeg skal være et solskinnsbarn), så jeg prøver å tenke gjennom denne tekstkommentaren jeg skal skrive, lage en disposisjon, ta tak, finne noen grep. Det er sentralt dette her. Vi kommer tett på selve kjernen i kristentroen:

”Jeg tror på Jesus Kristus, Guds enbårne sønn, vår Herre, som ble unnfanget ved Den Hellige Ånd, født av jomfru Maria, pint under Pontius Pilatus, korsfestet, død og begravet, før ned til dødsriket, stod opp fra de døde tredje dag, før opp til himmelen, sitter ved Guds, den allmektige Faders høyre hånd, skal derfra komme igjen for å dømme levende og døde.”

Jesu død og oppstandelse gjør ham til mer enn den store lærermesteren og en felles referanse i en kristen kultur. Den tomme graven stiller hver enkelt av oss et spørsmål: Hei! Hva tror du om dette? Hva skjedde her? Hva betyr dette? Hvem var det som lå her? Han som stenket steinhellen her med blod og vann. Han som fylte hulen med en svak, søtlig lukt. Den døde døde. Mennesket. Den oppstandne. Guden?

Da så de at steinen var rullet fra graven, og de gikk inn, men fant ikke Herren Jesu kropp.

Jeg opplever at dette ligger i grenseland for hva det er fornuftig å forsøke å sette ord på. Om noen uker skal kirkedøren stå åpen. Folk vil gå inn, men de vil heller ikke finne Herren Jesu kropp. De vil høre Lukas 24.1-12, synges seg inn i salmedikteres fortolkning av dette, høre prestens ord. De vil sitte der å høre tyngdepunktet i budskapet kirken er satt til å formidle: Historien om mysteriet som gir misjonsbefalingen eksistensielt skyv, og som gjør Johannes 3.16 til så uendelig mye mer enn formel. Men du må vel tro på det? Kjenne det sparke i magen eller vekke en fromhet eller få en lovsang til å springe frem. Hva om alt dette blir et "Jeg vet ikke jeg"? Passer den følelsen inn på DEN store dagen i kirkeåret?

Dette satt jeg og basket med i en bilkø, en mandag i svarteste februar. På radioen fikk de siste dages ambassadebrenning og opptøyer bred dekning. Kloke mennesker ga gode analyser av dette. Hvor dette gikk, hva dette betydde. Et blikk til siden. Fire meter fra meg sitter en medborger på vei til sitt arbeid. Vi er nær hverandre, gjensidig avhengige av at vi følger reglene, følger med. På et irriterende, men likevel håndterbart vis, minner snøværet oss om at det er sårbart dette her, samfunnet vårt. Den skjøre kontrakten som vi oppdras inn i, som skal gi oss daglig brød, trygghet, forutsigelighet, verd og bekræftelse. Vi bygger våre byer, sprenger tunneler, holder på. Stoler på hverandre, kontrollerer våre impulser av hensyn til fellesskapet (sånn stort sett i alle fall). Men så: et stort snøfall, og byen går i

stå. Produktiviteten denne dagen bremses opp. Vi må tilpasse oss våre betingelser. Men det de på radioen snakker om er noe annet. Det er noen som hater oss nå. Vi har dummet oss ut, oppført oss som unger. Spyttet på noe vi ikke skulle spyttet på. Lekt med en ild vi ikke kan kontrollere. Gjort det fordi vi kunne, ikke fordi vi måtte eller ble tvunget til det. I verste fall, min ukjente venn i høyre felt, i verste fall skal vi få svi for dette nå. Enten det er på lommeboka, vår norske trygghet eller vår anseelse og uskyld: I verste fall skal vi nå få svi. Dette kan ikke måkes bort. Her hjelper det ikke med plog og kjetting.

De visste ikke hva de skulle tro, men med ett sto det to menn hos dem i skinnende klær. Kvinnene ble forferdet og bøyde seg med ansiktet mot jorden. Men de to sa til dem: «Hvorfor leter dere etter den levende blant de døde? Han er ikke her, han er stått opp.

Ok, Lukas. Jeg har valgt å tro deg. Jesus sto opp så hver den som tror på ham ikke skal gå fortapt, men ha evig liv. Jeg er kristen, sågar personlig. En kristen mann i et kristent land. Jeg har gått gjennom trosbekjennelsen flere ganger og stiller meg bak den. Føler behov for noen nyanseringer og et par reservasjoner, men like vel. Jeg stiller meg sammen med kvinnene ved graven, hører ordene: Han er ikke her, han har stått opp. Jeg vet heller ikke hva jeg skal tro, men jeg velger å gjøre det likevel.

Husk hva han sa til dere mens han ennå var i Galilea: 'Menneskesønnen skal overgis i syndige menneskers hender og korsfestes, og den tredje dagen skal han

stå opp. ' Da husket de hans ord. Og de vendte tilbake fra graven og fortalte alt dette til de elleve og til alle de andre. Det var Maria Magdalena, Johanna og Maria, Jakobs mor, som sammen med de andre kvinnene fortalte dette til apostlene.

Men denne mandagsmorgenen, i bilkøen, gir ikke dette mysteriet energi til å fortelle nyheten videre. Akkurat nå skammer jeg meg over å være norsk, jeg tror jeg skammer meg over å dele bekjennelse med visse redaktører også. Viss den åpne gravens budskap blir en selvfølgelighet, viss vi buser rett inn, dytter de tre kvinnene til side og trer inn i det hellige rommet med skrål og dumskap. Viss vi vet så alt for godt hva vi skal tro. Viss vi glemmer å bøye oss til jorden, da runder vi hjørner. Tro må en omvei. Ofte må den forkastes av fornuften, avfeies som løst snakk, men like vel undersøkes, holdes i hånden.

Men de mente det hele var løst snakk og trodde dem ikke. Peter sto likevel opp og løp til graven, og da han bøyde seg inn i den, så han ikke annet enn linklærne. Så gikk han hjem, fylt av undring over det som hadde hendt.

Det hellige må få tid til å si inn, gjøre lungene tunge, tømme og utfordre tanken. Det er så langt fra en selvfølge at menneskets vilkår brått og absolutt ble endret i denne graven. Vi må våge å velge å holde fast på det. Velge å tro det. Sette det hele på spill. Igjen og igjen. Da ville vi kanskje nøle litt mer før vi spyttet på det andre holder for hellig, det våre brødre og

søstre holder for sant. Vi må lære oss å kjenne igjen og anerkjenne det store, sårbare i vår nestes livstolkning. Tenke: Jeg kunne vært deg. Din tro kunne vært min tro. Veien til en slik erkjennelse tror jeg ligger i å se og ta på alvor det store men sårbare i vår egen.

I Lukas 24. 1-12 kommer nettopp storheten og sårbarheten i kristentroen nær. Det hele kan så lett avfeies. Adhochistorier om hemmelige åpenbaringer, engler og demoner kans kan så lett legges til. Det hele ligger så nær den utrolige historien, det mystiske eventyret. Vi tror på tross av. Vi håper på tross av. Men undringen, tvilen, lengselen etter tro, ønsket om håp, den springer så å si ut av denne teksten. Peters nysgjerrighet til selv å gå til graven og undersøke saken, holde linklærne i hånden, vitner om at tro *på tross av* er mulig. Men en tro på tross av gir ikke rom for harselering med vår nestes sannheter. Det står for mye på spill.

Salmetavle

NoS 1 83
NoS 919
NoS 920
NoS 179
NoS 177
NoS 188
NoS 189

*Bjarne Kjeldsen er Rådgiver i KA
e-post: Bjarne.Kjeldsen@ka.no*

“MITT LIV SOM PREST”
Et møtested for nyutdannede prester
Etterutdanningskurs i regi av Misjonshøgskolen, Kirkelig
utdanningsssenter i Nord og Det praktisk-teologiske seminar.

”Mitt liv som prest” inviterer nyutdannede prester til erfaringsdeling og nye faglige innspill.

Kurset vil konsentrere interessen omkring to temagrupper:
Arbeid med forholdet mellom forventninger, fleksibilitet og egne grenser.
Samarbeid med ansatte og tillitsvalgte i menigheten.

Målgruppe

Nyutdannede prester i ulike typer menighetstjeneste i Den norske kirke med inntil to års yrkeserfaring.

Tid og sted

6.-10.november 2006, Granavollen gjestgiveri, Gran på Hadeland

Se mer om kurset på praktikums hjemmesider: www.tf.uio.no/praktikum/

Økonomi og permisjon

Kursavgift kr: 2500,- I tillegg kommer utgifter til reise i tilknytning til internatsamlingen, samt utgifter til semesteravgift og litteratur.

Det anbefales at en søker REU/arbeidsgiver om dekning av kursutgift og reiseutgifter.

Det forutsettes permisjon for kursdagene (inkl.påfølgende helg), og det anbefales at deltakerne i tillegg får to ukers permisjon i tilknytning til gjennomføring av kurset, en uke hhv før og etter kursdagene (litteraturstudier i forkant og arbeid med tekster i etterkant).

Påmelding

Statsansatte prester sender søknad om deltakelse tjenestevei til regionalt etterutdanningsutvalg (REU) i det enkelte bispedømme, med kopi til Det praktisk-teologiske seminar, boks 1075 Blindern, 0316 Oslo. Søknaden må være REU i hende innen 15. mars 2006.

Øvrige søkere sender søknad til: Det praktisk-teologiske seminar, boks 1075 Blindern, 0316 Oslo, innen 15. april 2006.

Søkere benytter ordinært søknadsskjema for studieprosjekter/SPP modul. Dette finnes på PF's hjemmesider (www.prest.no).

Deltakere vil få bekreftelse på tildelt plass på kurset i løpet av april/mai 2006, den enkelte må så bekrefte skriftlig at en tar imot plassen.

Informasjon

For nærmere informasjon om kurset kontakt

KUN: Rektor Stig Lægdene, tlf 77646576

PTS: Praksisleder Marit Bunkholt, tlf 22850342

MHS: Studie- og praksisleder Anne Beate Tjentland, tlf 51516235

Påskedag

16. april 2006.

Prekentekest: Joh 20,1-10

Lesetekster: Jes 25,8-9; Rom 6,9-11

Av Christoffer Tjelle

Om dagen

I dag er det glede! Gud lar ikke døden få siste ordet likevel! Jesus lever og vi får liv i ham! Oppstandelsesdagen er helt avgjørende for den kristne kirke. Uten oppstandelsen ville Jesus vært glemt som en av utallige profeter på den tiden. Uten oppstandelsen ville evangeliet som Jesus forkynte og døden på korset vært av liten betydning for oss. Oppstandelsen på noe nytt. Det er nå kirkens fortelling begynner, samtidig som den knytter sammen mot Jesu liv og død. Først med oppstandelsen faller brikkene på plass.

Midt i dette, som om naturen var tilpasset kirkens feiring, er vi i en tid da nytt liv spirer og gror rundt husene. Sola varmer mer og mer, og vi mennesker begynner å leve litt mer vi også. Bildene med våren – oppstandelsen – nytt liv er veldig gode, og hører med i påskedagsfeiringen. Vi feirer livets seier over døden i dobbel betydning!

Om konteksten

Jeg føler meg litt snytt når vi ikke får med hele fortellingen om oppstandelsen denne dagen. Ja, møtet med den oppstandne hører med til 2. påskedag i vår kirke, men det er i dag jeg vil høre om det! Det er dette møtet som er i hodet mitt. Det er dette sangene handler om. I år er ikke engelen med

engang, bare den tomme graven... Går det an å oppfordre til å ta med hele fortellingen? Det burde hvertfall gå der det ikke er vanlig gudstjeneste på 2. påskedag.

Ser vi dagen under ett blir det likevel tydelig at vi ikke bare feirer en tom grav men først og fremst den oppstandne Kristus. Den tomme graven settes inn i en tydelig sammenheng gjennom dagens lesetekster.

Jesaja-teksten er en tekst om håp og frelse for Juda fra omlag 800 år f.Kr. Etter at Gud har seiret over undertrykkerene skal han invitere sitt folk til fest og gjestebud. Da skal det være slutt på undertrykkelse, gråt og død. Denne profetien om Guds frelse er her overført til kirkens tro om Guds frelse gjennom Jesus Kristus.

I Romerbrevet bruker Paulus Kristi oppstandelse og seier over dødskreftene som et bilde på at også den troende skal regne seg som død for synden, men levende for Gud. Dette bildet brukes i en sammenheng der Paulus prøver å rettlede i forholdet mellom rettferdiggjørelse og dåp. For begge gjelder det at den troende kommer inn under Guds makt med utgangspunkt i Kristi død og oppstandelse

Om teksten

Prekentekesten er første halvdel av påskedagsfortellingen til Johannes. Vi får ikke høre om møtet mellom Jesus og Maria, og ei heller møtet med de andre disiplene senere samme dag.

I vers 1 fester jeg meg først og fremst med at fortellingen er kort og udramatisk gjenfortalt. Maria er alene om å oppdage at

steinen er tatt bort. Det er interessant å merke seg forskjellene til synoptikerne. Spesielt Matteus har en mye mer dramatisk fortelling. Felles i alle evangeliene er poenget at det var kvinnene som oppdaget den tomme graven. Maria Magdalena er nevnt av alle evangelistene, i motsetning til Paulus som glatt hopper over henne når han ramser opp vitnene til den oppstandne i 1. Kor 15,5. Det er ellers interessant at Maria hos Johannes ikke undersøker saken nærmere, men bare løper bort. Mens de andre evangeliene skriver at dette skjedde tidlig om morgenen etter at sola var begynt å komme opp, skriver Johannes at det var mørkt.

I vers 2 blir vi presentert for to av de frem-tredende disiplene. Hvor var de andre? ”Den disippelen som Jesus hadde kjær”, sannsynligvis Johannes, er ellers nevnt i Joh. 13,23 og 19,26. Maria kom løpende med fortvilelse og frykt. Liket var stjålet! Uten å ha sett inn, visste Maria at ”de har tatt Herren fra graven”. Ingen tegn til tro på en oppstandelse. Ingen tanker om hva Jesus hadde fortalt dem tidligere. Kanskje en naturlig reaksjon i sorgen og fortvilelsen over å ha mistet en kjær venn og mester. Totalt nederlag.

I vers 3 og 4 leser vi en detaljert beskrivelse av disiplenes vei til graven. Hva er poenget med dette? Hvorfor lar ikke forfatteren Simon Peter løpe raskest? Kanskje det er for å fortelle at den med størst kjærlighet har mest å løpe for? Eller er det bare uttrykk for forfatterens humor? Jeg ser for meg skikkelig gutteaktig kappløping.

I de kommende versene får vi igjen en detaljert beskrivelse, denne gang av den

tomme graven. Forfatteren gjør et nummer ut av at Peter går først inn, selv om han kom sist. Fordi han er eldst og har lederstatus? Det at likklærne er fint sammen-rullet og lagt igjen kan forstås som et tegn på at det ikke er snakk om noe liktyveri. Eller kanskje tenkte forfatteren enklere: Jesus hadde selv lagt likklærne sammen fordi han selv hadde overvunnet døden for evig og alltid. Dette i motsetning til Lasarus som måtte frigjøres fra likklærne før han kunne begynne livet igjen (Joh 11,44).

I vers 8 kommer også den andre disippelen inn i graven. I motsetning til Peter gjøres det et poeng av at ”han så og trodde”. Vers 9 understreker at disippelens tro handler om troen på Jesu oppstandelse fra de døde slik det er profetert om i Skriften. Det siste verset i vår pretekst er en overraskende kort og likegyldig informasjon om at de to disiplene gikk hjem. Hvorfor løp ikke Johannes til de andre disiplene og fortalte om det han hadde sett?

På vei til en preken

1. påskedag er ikke dagen for å gå seg vill i enkeltheter. Hovedpoenget i denne vakre og enkle fortellingen er oppstandelsen. Graven er tom! Dette må være fokus. Vi må forkynde oppstandelsen og dens betydning for vår verden. Gjennom oppstandelsen er himmelen åpen. Gud er forsonet og veien til ham står vid åpen for oss mennesker. Her ligger det mange prekentemaer og venter. Men man trenger jo ikke å si alt, heller ikke på en 1. påskedag.

Skulle jeg bruke teksten mer konkret kunne man stoppe opp med Maria. Hennes sorg, kjærlighet og reaksjon kan gi gjenkjennelse for mange tror jeg. Etter å ha mistet den

eller det som stod oss nærmest opplever vi bare tomhet. Tomheten som gjør at vi ikke klarer å se og tro. Alt blir meningsløst. Livet uten Kristus oppleveres som tomhet. Oppstandelsen snur om på alt både for Maria og i våre liv.

En annen inngang kan være å se på hvor vanskelig det er å tro på grunn av beviser. Å se en tom grav eller sammenrullede likklær skaper ikke tro. Det gjorde det hverken hos Maria eller Peter. For den andre disippel var det nok: "Han så og trodde". For de fleste av oss er det møte med den oppstandne som skaper troen. Hvordan kan vi møte den oppstandne i dag? Gjennom evangeliene, men også gjennom nestekjærlighet, opplevelse av nåde, tilgivelse, gjennom en kirke som tegner en himmel over livet.

Om gudstjenesten

Dette er kirkeårets viktigste gudstjeneste. Fest, glede og høytid! Det gjelder å vise dette også i planlegging og innsats under gjennomføringen. Dersom man ikke har feiret påskennattsgudstjeneste og dekket alteret da, gjøres det på denne gudstjenesten. I min egen menighet er det utviklet en fast ramme rundt alle de tre "førstedags-gudstjenestene". Alle prestene deltar, inngangsprosjon, utvidet gloria, evangelieprosjon med lesning fra midtgangen i skipet, trosbekjennelsen legges til etter prekenen (og da selvsagt Nicenum). Nattverdfeiring er en selvfølge på en slik dag, og vi som prester bør presse på for å få til endringer i menigheter der dette ikke er tradisjon. Det er jo også en utmerket dag for dåp, noe som gir en ekstra dimensjon i gudstjenesten. En fin tradisjon som er vanlig mange steder er å dele ut påskeliljer

til menigheten etter at gudstjenesten er ferdig. Da kan vi ta med oss litt av påskedagens gleder med oss hjem.

Kollektbønn

Den forskrevne kollektbønnen har både vanskelig tilgjengelige ord og vektlegger (som så ofte) bare den ene siden ved påskens tema. Frigjøringen fra synden. I den svenske kirkens liturgi fant jeg en annen bønn som jeg synes er noe bedre.

Hellige, Sterke Gud, vi priser din Sønn Jesus Kristus, som har vunnet seier over døden og åpnet porten til det evige livet. Bevar oss i oppstandelsens glede og gi oss evig salighet. Gjennom din Sønn Jesus Kristus, vår Herre, som med deg og Den Hellige Ånd, lever og råder: En sann Gud fra evighet til evighet. Amen.

En utfordring her er at mange av de kjære påskesalmene handler om møtet med den oppstandne, noe som i kirkeåret er lagt til 2. påskedag. Spørsmålet er derfor i hvor stor grad dette skal styre salmevalget. Jeg går inn for å velge de kjente og kjære påskesalmene, uten å la pretekstene styre alt for mye.

Salmetavle

NoS 172
NoS 174
NoS 182
NoS 184
NoS 187
NoS 195 *nattv.
S97 24

*Christoffer Tjelle er vikarprest i Nedre Romerike prosti
e-post: christoffertjelle@yahoo.no*

Andre påskedag 17. april 2006.

Prekentekest: Joh 20,11-18

Lesetekster: Sal 16,8-11; 2. Kor 5,14-21

Av Rolv Nøtvik Jakobsen

Ei tid for å gråte og ei tid for å le og tida mellom

Påska er ei merkeleg tid for dei av oss som ikkje er gode verken til å gråte når dei syng sorgjesongar eller danse når det blir spela på fløyte. Det er ei tid for sterke kjensleuttrykk og viktige innsikter. Og som det går fram av påsketekstane sjølv: Det er ikkje sånn at alt blir klart på ein gong for dei som kjem i nærkontakt med dei merkelege tinga som skjer. Det er ein avstand der, også for Maria som nesten berørte den oppstadne Jesus. Tekstane fortel om ei utvikling av innsikt og forståing hos dei som var dei første vitna til påskehendingane. Vi som lesarar har sjølv ei historie med desse forteljingane. Forkynnarar er tilmed så heldige at dei har ein dokumentasjon av nokre fasar i denne eigne historia med historia. Eg trur det er urovekkande dersom det er mogleg å bruke heile preiker mange år etter. Det tyder på at verken samfunnet eller kyrkjelyden, og i alle fall ikkje predikanten, har forandra seg. Alt er ved det gamle, vi har vendt oss til oppstoda. Men som framande tekstar kan eigne preiker og erfaringsglimt frå tidlegare møte med teksten, vere ei utmerka kjelde til ny innsikt.

Gymnasiastanes latter

Det første bevisste møtet med denne teksten eg kjem på, var på påskeleir i Øster-

dal. Klokkaren, ein eldre forsiktig kar, framstod plutselig med sitt glansnummer: saman med hornorkesteret song han "Maria Magdalenas lovsang" og ikkje eit sete var tørt. Vår benk var sterkt ramma av innestengt latter. Ein mann i sine beste år som med så stor innleving og kraft song "Jeg levende så ham i haven og aldri så skjønn jeg ham så". (Det var mykje morsommare enn alle rosiner i kveitebollar og all kakaosnerk som Dag Solstad fortel Fjord mora seg med i Laget.) Men kvifor var det så lattervekkande? Var det fordi det var ei møte med ein folkeleg, litt lågkulturell, kyrkjeleg kultur? Johan Halmrast er kanskje ikkje heilt på høgde med Svein Ellingsen. (Og kanskje hadde den misforståelege førstelinja, i forvegen gjort oss muntert stemt. Det er ikkje lett å høyre forskjell på "like" og "liket") Kanskje var det dei sterke kjenslene som denne salmen vart sunge med, og stadig blir sunge med mens kyrkjemusikarar og teologar rystar beklemt på hovuda; som var årsaka til den innestengde latteren. Eller kanskje var det heilt enkelt det framande ved at ein mann så med så stor innleving gikk inn i ei kvinnerolle. "Skjønn", du liksom.

Nei til baktalinga av "apostlanes apostel"!

Og det var akkurat framstillinga av Maria Magdalena i det vi trudde var ein klassisk kvinnerolle, som var den store aha-opplevinga til mange av oss i studietida. Maria Magdalena er i Johannesevangeliet si framstilling den første som opplever at oppstoda har skjedd og den første som bringer bod om dette til dei mannlege disiplane (som det heiter på nynorsk no.) Ho er også den første som snakkar med den oppstadne Kristus. I oldkyrkja fekk derfor

Maria det talande namnet ”apostlanes apostel”, som eg førestiller meg litt som ”forfattaranes forfattar,” kanskje ikkje så godt kjent, men eit forbilde og eit mønster for alle seinare. Men heilt frå starten vart Maria gjenstand for mannlige hersketeknikkar, både usynleggjering og sverting. Paulus gløymte heilt å ta ho med i lista over forgjengarar i 1. Kor 15, 5-8. Og i ettertid har Maria blitt framstilt som den andre Marias skugge: Ei som hadde ei like mørk fortid som hore (og derfor fekk identitet som mønsteret på ein angrande syndar) som jomfru Maria var rein. Aha-opplevinga for oss var at denne usynleggjeringa og svartmalinga (også i form av klassiske skjøne maleri), gav eit feil bilde av Maria Magdalena. Kanskje var det nettopp eit argument for oppstodeforteljningane historisitet at kvinners vitnemål ikkje var rettskraftig i samtida? Og dermed vart Maria igjen eit forbilde for oss, den nytestamentlege Miriam, først for kvinner, men også for menn. (Nokre av oss las i det apokryfe og fragmentariske skriftet *Maria Magdalenas evangelium*. Få av oss, men mange andre, las meir populære bøker som rehabiliterte Maria, slik som Marianne Fredrikssons roman *enligt Maria Magdalena*.) Den rehabiliterte Maria Magdalena var eit uimotseieleg argument for det sjølvsgatte ved kvinners presteneste. Det problematiske for ein del av oss, var heller kva mansrolle ein kunne tenke seg svarte til ei evangelisk forståing av forkynnaroppdraget. *Her story* var utgangspunktet, det var *his story* vi fekk problem med.

Alt kva kvinnene har kjempa og mannfolka har grått

Mannsgruppa var plassen for å snakke meir

om kva mannleg identitet er i ein ny situasjon. Det var ein stad for å rehabilitere gamle mannverdiar på ei ny tids vilkår og for å ta inn over oss verdien av tradisjonelt kvinnelege rollemønster: Alt frå å vere sårbar, empatisk, nær, og usjølvisk hjelpande til å bli forelska i menn og å strikke. Strikkinga er kanskje noko av det som i minst grad har blitt ført vidare frå mansgruppene. Eg har ei kjensle av at det er i ferd med å bli ein utdatert aktivitet både for kvinner og menn. Empati og sårbarheit som trekk ved den nye mansrolla har derimot kome for å bli. Og det er her tårane kjem inn (eller ut). Det var storarta å oppdage Møllehaves utlegning av Grundtvigs skildring av korleis Maria Magdalena så verden på nytt gjennom tårer:

”Se Maria Magdalene! Hænder nys hun vred i gru, /sukked, til at røre stene: Hvor, ak, hvor er Herren nu? /Se, af øjets tåreflod-påskesolen mildt oppstod; i den grav, hvor han har hvilet, hun har fundet englesmilet!”

Det er eit fint utgangspunkt til ei preike. Problemet er berre at i den grad tårane blir beskrive som noko kvinneleg, er ein tilbake til gamle dagars skjønnmaling av kvinner som har eit rikare kjensleliv enn mannen. (Ein litt klissete form for hersketeknikk). Og i den grad desse tårane framstår som noko fellesmenneskeleg som er eit nødvendig vilkår for å ta imot nåde og nytt liv, er ikkje avstanden lang til gjerningsrettferdighet av eit spesielt klissent slag.

Eit skråblikk på skjøne menn

Og så er eg plutselig tilbake til den urovekande latteren ved klokkaeren som hadde

levd seg inn i Marias lovsang til Jesus som skjønn. Var det ein finkulturell refleks? Ville det ikkje ha vore kult dersom Johnny Cash og ikkje ein ukjent klokkar frå Østerdalen, hadde sunge denne låta? Eller dreier det seg om ei forvirring ved at kjønnsrollene blir rokka på, at ein mann så heil-hjarta kan identifisere seg med det feminine blikket? Og dermed er ein plutselig langt inn på dei viktige spørsmåla som alle bør tenke meir på etter kvart som kjølvatnet etter Lærenemda si innstilling har roa seg: Kva er det kvinnelege og kva er det mannlege, og korleis tenker vi om identitet og seksualitet i ei ny tid? Det er ting vi må prate meir om. Og der trur eg vi kan hente viktige innsikter frå ulike formar for feministisk og skeiv / *queer* tenking. Men eg trur ikkje andre påskedag er staden for å utfalde det heilt. Men det er aldri dumt å reflektere over personlege pronomen: Eg, vi, du, dei.

Kva skal vi då seie?

Det er berre å starte og lese teksten på nytt. Og sjå etter dei tinga vi ikkje har sett før. Englane som Maria ser. Gartnaren som ho trur ho snakkar med. Gråten som blir nemnt fire gonger i den korte teksten. Maria som skiftar mellom pronomena: ”Dei, eg, han, du” og Jesus (og englane) som seier ”du” og ”eg” og ”min” og ”dykkar”. Og høgdepunktet, erkjenningas augeblikk, det som svarer til Emmaus-forteljinga si brødbryting, når Jesus tiltalar Maria med namn: ”Miriam”. Det er først når namnet blir sagt at det skjer gjenkjenning: Namngiving som viktig. Det er knytt til ei fasthalding av identitet og til nyskaping, relasjonen mellom Jesus og Maria som det første oppstodevitnet er den same men også ny. Og i denne namngivinga skjer det også ei

giving av nye relasjonar, som ved Jesu ord på krossen. Her lyd det slik: ”Men gå til syskena mine og sei til dei at eg fer opp til min Far og dykkar Far, til min Gud og dykkar Gud.» Det teologisk viktige som skjer her er at menneska blir trukke med i Johannesevangeliet si rørsle frå bunnpunktet og opp igjen. Og dermed set Jesu for første gong ord på at Gud vedkjenner seg foreldreskapet til Jesu søsken. Det har sjølvstilt prologen gjort lesarane merksame på (1,12), men disiplane veit det ikkje før no. Det er eit fint evangelium på påskedag.

Men vi kan sjølvstilt bli nede på jorda ei lita stund til. Gartnaren er ein interessant bifigur i forteljinga. Eg trur Maria og dagens predikant fort kan møtast i ein tanke om at den verkelege gartnaren, han som gjer alt det nødvendige arbeidet og som er fråverande i teksten, eigentleg er uinteressant. At det *berre* var ein gartner. (På det viset deler gartnaren skjebne med all engelsk krimlitteraturs butlarar og tenestejenter: Dei er der, men kan ikkje vere subjekt i forteljinga.) Det finst prestar som ikkje ser alle blomstane på altaret påskedagane. Og ikkje veit kva arbeid som er lagt ned i denne pyntinga, som også er ein måte å forkyne evangeliet på. Og mens vi går inn frå sakristiet for å sjå på blomstane og snakke vennleg med dei som pyntar, er det alltid ein god ide å sjå nærare på altarbiletet og anna kyrkjeleg utsmykking: Det kan godt hende at Maria og den oppstadne er framstilt der. Og då har ein plutselig eit godt synleg utgangspunkt, ein felles referanse for alle som er i kyrkja denne store dagen.

Og kanskje, når eg tenker tilbake på det, var det muligens noko av påske - latteren,

risus paschalis, vi opplevde på påskeleiren.
Og påske - latteren har lang og solid
kyrkjeleg tradisjon bak seg. Og ein kan jo
også le slik at ein græt.

*Rolv Nøtvik Jakobsen underviser på PTS
e-post: r.n.jakobsen@teologi.uio.no*

Salmetavle

NoS 174
NoS 188
NoS 179

NoS 194
NoS 195
NoS 194

Innspill

Han Staten og jeg

- om staten, kirka, og folket og min onkel Verdensmester

Av Sindre Stabell Kulø

Jeg har en onkel som helt sikkert ikke kommer til å lese mine synspunkter om stat og kirke. Eller for å si det på en annen måte; jeg har en onkel som ikke leser så mye i det hele tatt. Derfor kan jeg godt skrive noe om min onkel Verdensmester, uten å frykte såre følelser over kaffebordet i familiære sammenhenger. Kanskje er ikke min onkel så unik. Kanskje vil mange kjenne seg igjen i det å ha en onkel Verdensmester. En som har lette løsninger på alle verdensproblemer, som ikke skjønner poenget med skatter, og avgifter – selv om onkel Verdensmester knuste en fot her forleden, og således sikkert har kostet samfunnet hundretusener i medisinsk behandling, sykefravær, operasjoner, osv. Det er ikke interessant for onkel Verdensmester. Det interessante er hvorfor HAN må betale masse penger til Staten i form av disse skattene og avgiftene. Min onkel Verdensmester er konsekvent i sin omgang med Staten; han har alltid titulert Staten som ”han Staten”. For onkel Verdensmester er Staten en person som helt fra begynnelsen av kommer og krever min onkel for masse penger, helt urettmessig. ”Har dere hørt det? Nå har Staten satt opp

avgiftene igjen på bensinen. Han er en blodsuger, han Staten. Mer penger skal han ha, men får vi noe igjen får det?”, brøler min onkel Verdensmester over kaffebordet, mens krykkene fra sykehuset og rekvisisjonen til neste dags fysioterapibehandling ligger rett ved siden av. ”Nei, han Staten han vil bare utnytte oss. Det er helt sykt”, sier han malmfullt før neste kakestykke fortæres. Stakkar onkel Verdensmester, som blir utnyttet av han Staten. Satans Staten.

Hva har min onkel Verdensmester med statkirke å gjøre? Kanskje ikke så mye. Eller kanskje har han det. Jeg tror han har et viktig poeng i hvordan mange relaterer seg til Staten – vi føler at Staten er et objekt utenfor oss selv, en størrelse vi ikke selv tar del i – noe som vi ikke er en del av, men som bare angår oss i enkelte situasjoner. Staten kunne like godt være en person som alle kjente, men som ingen helt assosierer seg med. Vi føler oss ikke som en del av Staten, men som en del av folket. Staten er noe annet, noe utenfor, noe vi ikke er en del av. Kanskje ligger hele kimen til problematikken rundt stat-kirke akkurat her; det er

mange som mener at kirka blir en del av Staten, av dette som er utenfor en selv, som en ikke er en del av. Jeg er sikker på at onkel Verdensmester tenker sånn; når kirka og Staten er i et ekteskap (kanskje er det fru Kirke og hr. Staten...?), så blir også kirka en del av dette apparatet som vi ikke er en del av selv. Jeg tror mange tenker sånn. Human-etikernes store poeng er at Staten skal være en stat for alle borgere, ikke bare de evangelisk-lutherske. Derfor er det ikke en stats oppgave å drive et trossamfunn, påpeker de, som selve stjerneargumentet. Jeg har gått mange runder med meg selv i dette spørsmålet. Som i mange spørsmål dreier tematikken seg rundt to akser; det pragmatiske og det prinsipielle. Rent praktisk er det få som irriterer seg over statskirken. Den sikrer sine medlemmer en "kirkelig betjening" - jeg foretrekker å si at den sikrer møteplasser med kirka.

Den ivaretar en kristen kulturarv, den gir kirka en plass i media og i det offentlige rom om viktige spørsmål, og selvsagt viktigst av alt; den gir anledning til å tilby de som ønsker det guddommelige møter med Den Ene. Samtidig sikrer den religionsfrihet, den gir andre trossamfunn like økonomiske vilkår pr. medlem som det Den norske Kirke får, og den fordrer en raushet i forhold til andre religiøse uttrykk i det offentlige rom, og dette er viktige og riktige aspekter. Selv den mest hardbarkede human-etiker må innrømme at statskirkeordningen på ingen måte opptrer som et Taliban-regime i det daglige liv. Det slaget står om handler om det prinsipielle. Og der får statskirkeordningen noen merkelige utslag. Kongen MÅ være kristen. Halvparten av regjeringsmedlemmene MÅ tilhøre Den norske

Kirke. Og Staten er definert som en evangelisk-luthersk religiøs størrelse, jfr Grunnloven. Er dette riktig på det prinsipielle plan?

Tilbake til onkel Verdensmester og han Staten. Når onkel Verdensmester føler at Staten er en blodsuger som bare krever penger av oss andre, så kan jeg skjønne at han får et forhold til Staten som den ultimate "utenfor-seg-selv"-størrelsen. Staten er nærmest en hellig person, som "das ganz andere". Men det som har vært avgjørende for meg i stat-kirke-debatten er hva jeg vil definere en stat som. Og når jeg har landet på at jeg vil forsvare statskirkeordningen, så er det fordi jeg oppfatter staten *ikke* som noe *annerledes* enn meg, men nettopp som *en del av meg*. Den dagen jeg ikke kan assosiere Staten som et prosjekt jeg deltar i – da burde jeg ta konsekvensene av det og bytte statsborgerskap. I en globalisert verden er ikke dette noen problem. Men så lenge jeg vil definere meg som norsk, så er jeg en del av Staten. Staten er vårt felles folkelige prosjekt, det er måten vi organiserer samfunnet vårt på, det er summen av verdier og historie som utgjør Staten – og jeg synes det blir både feil og farlig å definere Staten som noe utenfor en selv. Da har man nettopp mistet perspektivet om at dette er et felles anliggende for hele folket, og gjort Staten til en selvstendig, overgripende faktor. Historien har mange grelle eksempler på at en statsmakt har mistet tilhørigheten til folket, og opptrådt som en maktfaktor uten demokratisk legitimitet. I de verste tilfellene kalles dette diktatur. Nå mener jeg selvfølgelig ikke at vi lever i et diktatur, på langt nær. Men hvis man begynner å argumentere med at

Staten er noe utenfor en selv, noe en selv ikke er en del av, så skjønner jeg ikke argumentasjonen. Hvorfor skulle noen ønske en eksternalisert opplevelse av Staten? Er det ikke nettopp det å oppfatte seg selv som en del av Staten som utgjør premisset for å i det hele tatt være en statsborger? Det avgjørende for meg når jeg har landet på å ønske å beholde dagens ordning er nettopp dette; jeg oppfatter statskirken som et felles prosjekt for de medlemmene som definerer seg inn i den, akkurat som at Staten er det. Antall medlemmer i Den norske Kirke synker ikke vesentlig. Og å melde seg ut av kirka er enklere enn å handle på Rimi. Dette har du dessuten anledning til å gjøre allerede som 15-åring. Samtidig som vi er statskirke, har vi også etter min mening verdens beste religionspolitikk, i den forstand at alle religions- og livssynsorganisasjoner og menigheter får ikke bare lov til å drive sin virksomhet, men alle får også lik økonomisk støtte til dette. Dette er en svært aktiv religionspolitikk – det uttrykker at man ønsker et religiøst mangfold av ytringer i vårt samfunn, i vår stat. Så har Gjønnesutvalget pekt på at det er noe ved vår statskirkeordning som må forandres slik at ingen krenkes for å ikke tilhøre kirka. Jeg synes for eksempel at det ikke bør være kirkas oppgave å drive kirkegårder, og det bør ikke hete kirkegårder. Det bør hete gravlunder eller lignende, og det bør være et kommunalt ansvar. Dette burde ikke være noe problem, og det rammer på ingen måte vår egen forståelse av hva det vil si å være kirke, selv innenfor en statskirkeordning. Det samme gjelder selvfølgelig debatten om bønnen utenfor moskèen. Og det finnes sikkert mange eksempler på at med mindre justeringer i lovverk og

begreper kan man oppnå en likebehandling av alle statens borgere, uavhengig av religiøs tilhørighet. Derfor er Gjønnesutvalget et viktig og riktig stykke arbeid. Og når man husker på at det *ikke* var Staten som tok initiativ til en nyordning mellom stat og kirke – det var gjennom de kirkelige organer, som konkluderte med mye av det samme i Bakkevig-utvalget – så føler jeg at kirka tar disse spørsmålene på alvor. Jeg tror det vi kommer til å oppleve i årene fremover er en forsiktig og nyansert debatt, og at det Stortinget kommer til å lande på er også en forsiktig og nyansert nyordning av forholdet mellom Stat og kirke, og det skal vi ønske velkommen. Samtidig tror jeg at det er mange som med meg vil ønske å opprettholde denne koblingen, nettopp fordi vi anser både Staten og kirka som et felles prosjekt, der flertallet blir ivarett på en god måte, samtidig som vi innenfor denne ordningen gir alle minoriteter lik rett og like økonomiske vilkår til å bedrive sin virksomhet. Det beste med denne ordningen er paradoksalt nok at den er mer demokratisk. De kirkelige valg og organer kan umulig sies å være representative for medlemsmassen i Den Norske Kirke. Og gitt at man ikke bedriver en teologi som på en eller annen måte har definert et A- og B-medlemskap i kirka, noe som er *umulig* innenfor den lutherske lære om dåpen, så bør man tilstrebe ordninger som er representative for alle. Når det avholdes kirkestatsråd ser man dette paradokset tydeligst; de representerer jo en betydelig større del av befolkningen gjennom sitt mandat fra stortingsvalget enn Kirkemøtet gjør gjennom sine knappe 3% oppslutning. Jeg mener at Kirkemøtet representerer et falskt demokrati, og skulle faktisk sett at flere viktige saker heller ble tillagt kirkelig

statsråd enn Kirkemøtet. Medlemmene i dette rådet er jo stort sett også leke medlemmer, og det er jo et godt luthersk prinsipp at de viktige avgjørelsene tas blant lekfolket. Jeg har et godt håp om at både prinsipielle og praktiske forhold kan bli avklart i den prosessen som nå kommer, og at forholdet mellom majoritet og minoritet kan fungere på en god måte. Det tror jeg vi klarer.

Snart kommer nye debatter, både i offentligheten og rundt kaffebordet med min onkel Verdensmester. Jeg kommer til å lytte til begge typer argumentasjon. Ludvig XVI sa: "Staten – det er meg!" Onkel Verdensmester sutrer mellom kakesmulene: "Staten – det er han!". Og jeg håper at jeg med udelt hjerte fortsatt kan mene at "Staten – det er OSS!" For øvrig skal jeg aldri mer skrive Stat med stor S, som om jeg titulerte en person, jeg vil skrive stat med liten s. Jeg er jo tross alt en del av den, og godt er det.

Sindre Stabell Kulø er profesjonsstudent ved det Teologiske fakultet i Oslo

Innspill

Nye tekstrekker – en invitasjon

Fram mot 2010 pågår det et bredt arbeid med utvikling og reform av våre gudstjenester. Det arbeides med ny liturgi, nye tekstrekker og ny salmebok. Samtidig regner Bibelselskapet med å ha ferdig en ny oversettelse av Det gamle testamente i 2010.

Nemnd for gudstjenesteliv i Kirkerådet har opprettet et eget underutvalg som skal arbeide med tekstrekkene, samt fremme forslag for oppbygningen av ”ord-delen” i høymessen. Vi vil invitere alle til å delta i prosessen med små og store bidrag, erfaringer og synspunkter på tekster og tekstrekker og tekstenes plass og presentasjon i gudstjenestene.

Tre modeller

I tillegg til ulike overveielser omkring tekstenes rammer i gudstjenesten, arbeider utvalget med tre modeller for et framtidig lektionar, alle med tre tekstrekker. Mange gir uttrykk for at ordningen vi har hatt siden 1977 med to tekstrekker og tilleggstekster, har gjort tekstutvalget for smalt i Norge.

«Revised Common Lectionary» fra 1992 er nærmest blitt standard tekstbok for reformatoriske kirkesamfunn i den engelskspråklige verden. Utgangspunktet var «Ordo lectionum missae» fra 1969, en frukt av 2. Vatikankonsil. Revised Common Lectionary har et bredt tekstutvalg, med vekt på tilnærmet sammenhengende lesning fra Det gamle testamente og evangeliene. Det er både GT-tekst, episteltekst og evangelietekst til hver søndag, samt en tekst fra Salmenes bok som synges eller leses mellom de to første tekstlesningene. Det er tre rekker, en Matteusrekke, en Markusrekke og en Lukasrekke. Johannes leses i høytidene og delvis i Markusåret. Fra Det gamle testamente leser en fra fedrehistorien, David-historien og profetstekster. Mellom påske og pinse leses tekster fra Apostlenes gjerninger på episteltekstens sted. Det er satt opp et alternativ hvor de gammeltestamentlige tekster harmonerer med evangelietekstene.

«Festhalvåret» er stort sett ordnet slik vi er vant til. Men det gjøres et interessant grep med resten av kirkeåret: Etter åpenbaringstiden begynner man på rekken av søndager med lesning av evangeliene, man stopper opp ved fastens begynnelse, og fortsetter der man slapp etter pinse.

Det har flere fordeler. Blant annet unngår en at mange av disse søndagene faller bort, og søndagene datofestes innenfor samme syvdagersperiode hvert år. Det er satt i gang forsøk med denne modellen i et par prostier på Østlandet.

Den andre modellen utvalget arbeider med er den nordiske. I 2002 ble Evangelieboken tatt i bruk i Svenska Kyrkan. Finska kyrkan tok i bruk sin nye evangeliebok allerede i advent 2000. Begge disse evangeliebøkene har tre tekstrekker og er bygget over samme prinsipp som Kirkeårets tekster hos oss, til dels ligger de svært nær vår nåværende ordning. Det legges vekt på temamessig sammenheng mellom tekstene på samme dag i kirkeåret, og hver dag har fått sin overskrift, for eksempel «Att lyssna i tro», «Trons kraft» og «Att leva tillsammans».

Vi arbeider også med en tredje modell, en mellomting mellom de to andre. Her er det også et år for Matteus, Markus og Lukas, men uten at de leses i rekkefølge. Det legges vekt på sammenheng mellom tekstene som leses på den enkelte søndag. Det settes ikke opp overskrifter som i den nordiske modellen, men tenkes et slektskap i tema på hver kirkeårsdag. Modellen bruker også grepet fra Revised Common Lectionary med å begynne rekken av lesninger fra de tre evangeliene i tiden mellom åpenbaring og faste, og så fortsetter etter pinse.

Utvalget mottar gjerne kommentarer fra dem som har erfaringer med Revised Common Lectionary eller reformen i Sverige og Finland, og ellers synspunkter på de ulike modellene.

Innspill kan sendes på e-post til lederen:
jan.schumacher@mf.no eller pr post: Jan Schumacher, I. F. Gjerdrumsv. 61, 1396 Billingstad

Geir Hellemo *Den skjulte Gud: mot en ny virkelighetsforståelse*

Oslo: Solum 2005

Geir Hellemos *Den skjulte Gud* en svært perspektivrik bok, utarbeidet i skjæringsfeltet mellom filosofi, teologi og estetikk. Det er likevel det kunstneriske materialet som synes å betinge de teologisk-liturgiske samt de filosofiske ressurser som det blir trukket veksler på. Hellemo har i den foregående boken, *Guds billedbok*, tatt for seg samspillet mellom teologisk tenkning og arkitektonisk og billedmessig fremstilling fra oldkirken og frem til det 17. århundre. I *Den skjulte Gud* er det kunstneriske materialet i all hovedsak hentet fra det 20. århundret, hvor sentrale representanter for modernismens forskjellige etapper behandles med skarpt blikk for verkens religiøse over- eller undertoner. Det er Hellemos uttrykkelige intensjon å holde filosofiens, kunstens og de rituelle uttrykks sammen uten å presse dem inn i et overordnet raster, for både å respektere deres innbyrdes egenart og samtidig frembringe nye og uvante konstellasjoner som iværsetter meningsproduksjon og refleksjon. Nettopp det uavsluttede, det åpne, utprøvende og søkende fremholdes ofte som karakteristisk for materiale som behandles, men kan like gjerne anvendes som karakteristikk av bokens eget prosjekt: Det dreier seg om å komme på sporet av en virkelighet som har blitt fortrenget av den hegemoniske vitenskapelige rasjonalitet, men som stadig ligger foran oss med dimensjoner som transcenderer tingen, rommet og tiden – og antydningssvis peker hen mot en skjult Gud.

I denne løse veven er det likevel noen tråder som gjør seg mer gjeldende enn andre. Filosofisk sett knytter Hellemo an til den fenomenologiske tradisjon med spesiell vekt på Merleau-Ponty. Ved hjelp av Merleau-Ponty finner Hellemo en måte å gjenopplive den levende og mange-tydige erfaringen av verden hinsides den abstrakte vitenskapelige rekonstruksjon. Denne mangetydigheten åpner på sin side opp for det uventede midt i det som ble ansett som mest hverdagslig. En slik vekkelse av transcendererfaring og undring midt i verden påkaller ikke bare religiøs sensibilitet og fortolkning, men korresponderer også godt med den kunstneriske bearbeidelsen av verden. Hellemo viser hvordan tiden og erindringen, rommet og den eksistensielle forståelse av dybde tematiseres i den modernistiske kunsten og hvordan denne kunsten tidvis referer tilbake eller allerede er foregrepet av antikk eller middelaldersk kristen arkitektur og utsmykning. Men også kubismens utfordring av den tilvante måten å erfare tid og rom på blir fremhevet, den abstrakte ekspresjonismens bearbeidelse av mytiske og religiøse tema, arkitektur fra Le Corbusier via Hagia Sofia og til Libeskind avlegges visitt; litterære passasjer fra Sylvia Plath og Marcel Proust blir holdt sammen med fenomenologisk refleksjon så vel som rituell erfaring og praksis slik vi kjenner den fra den kristne tradisjon.

Boken bidrar til en gjenlesning av det 20. århundrets søken etter å gjenerobre en tapt mening og å gestalte et bærende estetisk og religiøst uttrykk. Den åpne religiøse interessen sikter og perspektiverer materialet på en ofte ny og forfriskende måte.

Meldt av Espen Dahl